

B

408.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 408.

מבוא התלמוד

חלק ממאמר

על המדות והמושקלות בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה

לר' יוסף בן עקינין

בן ר' יהודה בן ר' יוסף בריה דר' יעקב הדיין ספרדי ברצלונה

נעהק ללשון עברי מלשון ערבי.

נדפס פעם ראשונה מחוך כהב יד

ובלוח אליו.

סדר תנאים ואמוראים

מחוך כהב יד.

לכבוד הרב הגדול

ר' זכריה פראנקל

ריש מחיכהא בכית המדרש פרענקל אשר בברעסלויא

כיום מלאות לו שבעים שנה

שמחת חורה ה' תרל"ב לכ"ע

ה' יאריך ימיו ושנותיו

מאת

אחוזת מרעיו המורים עמו יחד.

ברעסלויא

בדפוס ב. ל. מאנאש ושוחפו בקראטאשין.

מבוא התלמוד.

מבוא התלמוד.

אמר החכם ר' יוסף בן ר' יעקב הדיין ברצלוני ז"ל כוונת המקום הזה לבאר דברים שצריך אליהם כל הקורא בתלמוד. וחלקתיו ל"ב חלקים.

החלק הא'

בכינוי חכמי התלמוד.

אחרים אומרים ר' מאיר. יש אומרים ר' נתן או רבה תספאה. הרנין לפני חכמים שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנני המצרי וחנניה. ר' יהושע בן קרחה הוא בנו של ר"ע, אמר ר"א"בע על ר"ע כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה. למדין לפני חכמים לוי מרבי. רבותינו שבבבל רב ושמואל. רבותינו שבא"י ר' אחא. דייני גולה קרנא. דייני א"י ר' אמי ורב אסי. דייני סוריא רב הונא ורב יצחק. דייני דפומבדיתא רב פפא בר שמואל. דייני דנהרדעה רב אחי בר מניומי. סאבי דסוריא רב הונא ורב חסדא. סבי דפומבדיתא רב יהודה ורב עינא. חריפא דפומבדיתא עיפא ואבימי בני רחבה. אמוראי דפומבדיתא רבה ורב יוסף. אמוראי דנהרדעי רב חמא. אמרי בי רב, רב המנונא. אמרי במערבא ר' ירמיה. שלחו מתם ר' אליעזר. מחכו עליו במערבא ר' חנינא. סיני הוא רב יוסף ורבה חבירו נקרא עוקר-הרים וקראו להם אלו השמות שהיה רב יוסף גמר הרבה ורבה בעל פילפול וסברא.

אחרים ר"מ. איכא דאמרי רב יוסף. כל מעשה בחסיד אחד ר' יהודה
 הנשיא הוא או ר' יהודה בן בכא או ר' יהודה בן אלעאי. כל היכא
 דחני רב ספרא משום חד דבי רב חד המיוחד מבניו ומאי ניהו ר'
 גמליאל. כל רב אמורא. כל רבי מא"י וכל רב ומר מבבל. ר' יהודה
 הנשיא הוא הנקרא רבי והוא רבינו הקדוש. קהלא קדישא ר' שמעון בן
 מנסיא ור' יוסי בן משולם ונקראו עדה קדושה משום שהיו משלשין
 היום שלישי לתפלה שלישי למקרא שלישי למלאכה. בנן של קדושים ר'
 מנחם בר סימאי ומאי קרו ליה בנן של קדושים שאפילו בצורתא דווא
 לא אסתכל. ר' מאיר הוא ר' נהוראי ושמו ר' נחמיה. יוסף איש הוצל
 הוא איסי בן יהודה הוא איסי בן גרדי הוא איסי בן גמליאל הוא
 איסי בן מהללאל ושמויה איסי בן עקיבה. ר' יצחק בן חלוקה הוא איסי
 בן אליעזר הוא יצחק טבלא הוא יצחק נפחא הוא ר' יצחק בן אחא
 דשמעתתא הוא ר' יצחק בן פינחס דאגרתא וסימנך שמעוני אחי ועמי.
 אבוי חברו רבא באלף הוא בלא דגש. ורבה הכתוב כהא ודגש הביח
 הוא חבירו של רב יוסף והוא רבו של אבוי ושל רבא הכתוב באלף
 היה. ושם אבוי נחמני ולא היה קורא לו רבה רבו נחמני מפני שהיה
 שם אבוי נחמני ומפני כבוד אביו שלא לקרות בשמו ואפילו לאחר
 ששמו כשמו החליף שמו וקרא לו בזה השם וזה הכינוי רמו ששמו
 כשם אביו. אבוה דשמואל הוא רבה בר אבוהו. שלחו ליה לאבוה
 דשמואל ר', שלח ליה לאבוה דשמואל רבה בר אבוהו. ונקראו חכמים
 מלאכי השרת, אמר אממר מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קריה ליה
 מלאכא דמצוין כמה"ש. רב בר אחוה דר' חייה דהוא בר אחתיה הוה
 והוה שמו אבא ותלמידיו קורין לו רב, והיה קורא לו רב לר"ח חביבי
 כלומר היקר בעיני ור"ח היה קורא לו בר פחתי כלומר בן נשיאים
 מלשון פחות וסגנים, ושמואל חבירו של רב היה קורא לו אריוך.

החלק הב'

ר' יהושע סתם האמור כמשנה הוא ר"י בן חנניה. ר' אליעזר סתם הוא אליעזר בן הורקנס. ר' יהודה סתם הוא ר"י בן אליעזר, ר' אלעזר סתם הוא ר"א בן שמוע. ר' שמעון סתם הוא בן יוחאי. ר' אליעזר כ"ש הוא בן בנו של יוחאי. בן בתירא סתם הוא ר' שמעון כ"ב. בן בג בג הוא ר' יוחנן בן בג בג. יוחנן כה"ג הוא יוחנן בן מתתיהו שהיה בימי השמנאי ובניו. רבי יהודה סתם הוא ר' יהודה בר יחזקאל.

סתם מתניתן ר"מ, סתם הוספחא ר' נחמיה, סתם ספרא ר' יהודה, סתם ספרי ר"ש בן יוחאי, וכלהו אליבא דר"ע.
משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר"ע ר' מאיר.

החלק הג'

אין הלכה כתלמיד במקום הרב. יחיד ורבים הלכה כרבים. שנים חולקין ואחד מכריע הלכה כרבתי המכריע, והי"מ במתניתין אבל כברייתא לא. אין הכרעה שלישית מכרעה כגון שני חכמים חולקים והמכריע אינו שוקל כמותן אלא פחות מהן אינו הכרעתו הכרעה. אין הלכה כשיטה, והטעם מפני שדרך החכמים לאחוז דרך קצרה ולפום דקא חוינן קא פרשי מאן דסבירא ליה האי סברא דאמרן ר' פלוני ור' פלוני אמר כך וכך דמיעוטא איתא ורובא איפכא מסתברא להו לפיכך קא מפרשי שמוחיהו ואמטו להכי לאו הלכתא נינהו דיחידים הם ומאן דסבירא להו איפכא רבים נינהו ויחיד ורבים הלכה כרבים, וילפינן האי טעמא מדאמרינן ר' אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמה טמאה מרובה מן הטהורה לפיכך פרט הכחוב

בטהורה והעופות הטחורים מרובין על הטמאים לפיכך מנה הכתוב
 הטמאים מאי קמ"ל אמר ר' ואמרי לה אמר ר' הונא אמר ר' מאיר
 לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה. כל משנה שמושיבין ממנה
 הלכה כמותה. כל היכא דאיתמר הלכה כפלוגי הלכה כמותו. כל אם
 ח"ל הלכה, וה"מ דשתיק הגמרא מניה ולא קא חוינן בחר הכי דקא רחי ליה
 בגמרא אבל היכא דקא רחי ליה גמרא לא דאיצטרך גמרא לומר ואח"ל
 אע"ג דלאו הלכתא היא כי היכי דלסדורי עליה, חדע דהא אמרו
 בגמרא איבעיה להו מהו לבעול בתחלה בשבת עד אח"ל הלכה כר'
 יהודה ותתם ליכא למימר דהא קיימ"ל של שבת חמירא וליכא לזולתי
 בה ולא עבדינן כר"י, ועוד דגרסינן בפי' במה מדלוקין אמר אבוי כל
 מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעבר כשמואל מדלוקין מנר לנר
 ומתירין מבגד לבגד והלכה כר"ש בגרירה דאמר כיון שאין מזכין מותר,
 אלמא דהאי דקאמרו [אח"ל] אע"ג דלאו הלכה היא כי היכי דלסדורי
 עליה הנך בעיי מקלקל הוא אצל הפתח או מתקן הוא, כיון דהלכה כר"ש
 מה לי מתקן מה לי מקלקל, משום הכי אמר אח"ל הלכה כר"י. כל
 איכא דאמרי הלכה כמותה דהלכה כלישנא בתרא. כל היכא דאמרו
 הלכה כך וכך דרשינן ליה בפירקא, אי אמרו מנהג לא דרשינן כי אחא
 לקמן מורינן ליה, ואי אמרו נהגו אפילו ארזיי לא מורינן להו. כל היכא
 דפליגי הרי הנאי או הרי אמוראי ומתרגם כחד מנייהו הלכה כמותו.
 כל הרי לישנא כדאורייתא לחומרא וכדרבנן לקולא. תיקו דאיסורא
 לחומרא דמומא לקולא קולא לתובע וחומרא לנחבע. כל היכא דאיכא
 הרי טעמא הלכה ככתרא. כל איריא קושיא היא, כל מיהא ברייתא,
 וכל מהכא שמעתתא. כל היכא דאיכא תיובתא דפלוגי ליה הלכתא
 כוחיה. והיכא דאשתכח הרי אמוראי דפליגי כגון רב ושמואל ואשתכח
 הרי אחרניא דפליגי בהווא פלוגתא כגון אבוי ורבא אי נמי בהראי
 אחרניא הלכה ככתראי ואע"פ שאמרו חכמים פלוגי ופלוגי הלכה
 כפלוגי אי איכא בתראי הלכתא ככתראי.

אין למדין הלכה מפי משנה, כלומר כל מקום שאנו מוצאים במשנה
 והלכה כדבריו אין סומכין עליו ולא למדין ממנה. כגון היא דהנן כיבמות
 איוה ממוזר כל שאר בשר שהוא בלא יבוא עד שמעון התמני אומר כל
 שהייבין עליו מיתה בידי שמים והלכה כמותו ולולא שאמרו בתלמוד שהלכה
 כמותו לא סמכנו על פסק המשנה עד שיאמרו אנשי התלמוד שהוא הלכה
 למעשה ויורו בה. וכן אין למדין הלכה מפי תלמיד כלומר כישוב
 התלמיד לפני הרב ומעיין בהלכה ועולה בידו מסברא שהלכה כפלוגי
 אין רשאי התלמיד לסמוך על מזה שעלה בידו מחוך הסברא ולעשות
 בו מעשה לפי שיש לחוש שמא לא עיין הוא כפי הצורך אבל אם
 אמר לו רבו הלכה ודקדק ולאחר שנחבאר לו כהוגן
 . . . וזה התלמוד שלנו הלכה למעשה היא שהרי לעשות בו
 כתובה. כל דהני בכחירתא כוותיה הלכה כמותו, ובחירתא הוא
 מס' עדיות כל דתנא לה גבי הלכתא פסיקתא הלכה היא. אין
 למדין מן הכללות אע"פ שנאמר בהן חוץ, כגון היא דאמרינן בקדושין
 כל מי"ע שהו"ג אנשים חייבים נשים פטורות ושלא הו"ג אחד אנשים
 ואחד נשים חייבין, ומקשינן והו ליכא והאיכא מצות שמחה והקהל דמי"ע
 שלא הו"ג הן ונשים פטורות ופרקינן אמר ר"י אין למדין מן הכללות
 ואע"ג שנאמר בהן חוץ, כהא הוא דאין למדין מן הכללות משום
 דאשכחינן מאי דמפיק מהאי כללא להוסיף ולגרוע ואמרינן תני ושירי
 אבל בכללי דלא משכחינן מדי דמתוסיף עלייהו או מידי דגרע מניה
 למדין כגון הני כללי דאמרינן הכי במפסקי בפלגות כהאי חבורה
 ולא מחזקינן ריעותא בהו עד דמשכחינן מאי דפריק להו, ותדע דר'
 יוחנן הוא דאמר הכא אין למדין מן הכללות. ואע"פ שנאמר בהן חוץ
 והוא אמר התם בהנך כללי אמר רבה בכ"ח אמר ר' יוחנן כל מקום
 שיצנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה
 אלא לא דרשי' ש"מ, אם תאמר א"כ מאי אחא לאשמעינן הא
 אשכח מאי דמוסיף טפי על כללי דאתיה מניה הא איתברר לך

שאינו כלל, ויש להשיב קמ"ל דלא אמרינן האי דאשכחינן דהוא מטפי על האי כלל או דפחית מניה אלא אמרינן מאי שזיר אחרני דדוק והשכה.

סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם. מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם, וה"מ בחדא מסכתא אבל בחרי מסכתא לא אמרינן משום דליחא לה סדר, תלזא בכא דנויקין חדא מסכתא היא. סתם מ'שנה ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם משנה, אבל מחלוקת דמתניתין וסתם דברייתא לא דאם ר' לא שנאה ר' חייא מנא ליה. ספק טרפות להקל ספק נבלות להחמיר. כל המיקל בארץ הלכה כמותו, כח"ל אין הלכה כמותו. כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר, חדא צבי שנכנס לכיתו וכו' וממאי דפטור ומותר הוא דקתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשמרו נמצא צבי שמור בתוכו, ואירך הצד נחש אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור וממאי דפטור ומותר דתנן כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא האחו ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא הישך, ואירך דחניא המפס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד ליטל בה את הקוץ מה לי ליטול מה לי להוציא ליחה אלמא מפקד פקד ואמרו הגאונים ז"ל דבר זה מסורת בירינו וכיד כל ת"ח.

כל מקום ששנו בראש הפרק אמר ר' פלוני כגון אמר ר"ע מנין לעיזו וכו' כך הלכה. וכל מקום ששנו בראש הפרק ר' פלוני אומר כך וכך כגון ר' אליעזר אומר אינה הלכה. וכל מקום שאנו אומרים כגמרא חנא דבי ר' ישמעאל כך הלכה וכל מקום שאנו אומרים דבי ר"י תנא אין הלכה. כל היכא דאיכא תסתיים הלכה היא וסימנא דמלתא היא. כל היכא דאיתמר בה הא לאו כפירש איתמר אלא מכללא איתמר מהלכה אחרת היא או מפרק אחר, וכפירש נאמר מאותה ההלכה לאותה דגורס בה, איבעיה להו אותן חכמים העוסקין

באותו החלכה הוצרכו להם ושאלו זה את זה. כל היכא דאיכא מאי
 בינייהו אם חכם אחד הוא לידע מה טעם יש בין דבור קמא לדבור
 בתרא ואם שני חכמים הם לידע מה יש בין טעם זה לטעם אחר. כל
 היכא דאיכא במאי קא מפלגי בא להודיענו העיקר על מה נחלקו אותן
 החכמים בו שאחר מקיימו ואחד מבטלו ומאודותיו נחלקו בתולדות עד
 שאמר זה אסור וזה מותר זה מטמא וזה מטהר זה פטור וזה מחייב.
 כל היכא דאיכא [פשיטה] ולא צריכה בא להוסיף קולא על קולא. כל
 היכא דמקדים בתנויי רבה על אבוי לאו בר זוגיה אלא רביה ועוד דרבא
 בר זוגיה כתיב כאלף ורבה כהא דכתבינן לעיל. כל היכא דאיתמר
 ורמינהו והא תנן ואנן תנן ותניא קושיא היא ולפרוכי קא תני, ולפעמים
 תמצא והא תנן והא תניא סיוע, והוא לפרש מה שיש בנייהן שהראשון
 שהוא קושיא בחמה קרינן ובלא אלף כתיב, והשני שהוא סיוע כתיב
 כאלף ובניחוחא קרינן ליה. כל היכא דאיכא פלוגתא בין החכמים כד
 מסיימינן מימרא דקאמר אמרינן בתריה ור' פלוני אומר כך וכך מקדמינן
 פלוגתא למימריה ואי איכא פלוגתא בנייהו אמרינן בחר סיוס מימרא
 דקאמר כך וכך במימרא דליכא פלוגתא אלא לפרושי טעמא דקאמר
 קאתי. כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי לפרש ובמה לחלוק. כל חקנה
 סתם חקנה עורא היא.

החלק הרבי

אזכור מחלוקת בעלי המשנה. ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר"י.
 ר"י ור"ג הלכה כר"ג. ר' טרפון ור"ע הלכה כר"ע דר"ע חברו
 של ר"ט הוה, ר"ע ור' יוחנן בן נורי הלכה כר"ע, כללא דמילתא
 הלכה כר"ע מחבירו. ר"ט ור' יהודה הלכה כר"י. ר' יהודה
 ור' יוסי הלכה כר' יוסי. ר' מאיר ור' יוסי הלכה כר"י. ר' יהודה ור"ש
 הלכה כר"י ואין צ"ל ר' יוסי ור"ש, השחא במקום ר' יהודה ליחא

במקום ר' יוסי מבעיא. כללא דמילתא הלכה כר"י מחבירו אבל לא מחביריו. איבעי להו ר' מאיר ור"ש הלכה כמאן תיקו. ר' יהודה ור"א בן יעקב הלכה כראב"י דמשנת ראב"י קב ונקי. רבי ור"א ב"ר שמעון הלכה כר'. ר' ור' יוסי בר יהודה הלכה כר'. ר' ור' ישמעאל בר יוסי הלכה כרבי, כד"א כשלא אמר משם אביו אבל אם אמר משם אביו הלכה כאביו. רבי ור'ש בן אלעזר הלכה כרבי. כללא דמילתא הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו, וכן אין הלכה כמותו אם נחלק עם אביו. ר"מ ור"ש ור' יוסי אם נחלק אחד מהם עם רשב"ג. הלכה כרשב"ג.

החלק הה'

כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה, ערב דתנ' כב"ב פרק אחרון המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב תחלה וכו', צידן דתני בגיטין פרק מי שאחזו אמר רשב"ג מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך ע"מ שתתן לי אצטלה ואברה האצטלת' ואמרו חכמים התן לו את דמיה, ראיה האחרונה דתנן בסנהדרין פרק דיני ממונות אמרו לו הביא עדים הביא ראיה ואמר אין לי ראיה לאחר זמן מצאו עדים ומצאו ראיה הרי זה אינו כלום אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים וכו'. הלכה כרשב"ג בטריפות. הלכה כר"א בארבע, חדא כנידה פ"א ר"א אומר ארבע נשים דיון שעתו, ואידך המקשה כמה תשהה וחהיה זבה מעת לעת דברי ר"א, ואידך זב וזבה שברקו עצמן ביום ראשון וכו', ואידך דתנן בטהרות פ"ח אחורי כלים שנטמאו במשקין ר"א אומר מטמאין משקין ואין מטמאין אוכלין, וה"מ כסדר טהרות אבל בשאר סדרים איכא טובא. כ"ש וב"ה הלכה כב"ה חוץ מד' דברים שהלכה כב"ש, חדא דתנן בכרכות פ' אלו דברים כ"ש אומרים מכבדין את הבית ואח"כ נוטלים לידים וכו'. ואידך בסוכה פ' הישן אינה מחזקת

ראשו ורובו ושולחנו כ"ש פוסלין וב"ה מכשירין והלכה ככ"ש, ואידך
 במנחות כמה חוטיין הוא נוהן בציצית וכו' והלכה ככ"ש, ואידך דאמרין
 החם במנחות סדין בציצית כ"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה ככ"ש.
 נמי באחרניא לא איתמר הלכתא ככ"ש אלא ששכחו העושה כמוהן בה
 וזו היא, מי שאכל ושכח ולא ברך כ"ש אומר יחזור למקומו ויברך וב"ה
 אומר יברך במקום שנוכר ואיתמר עליה הגדי תרי תלמידי חד עבר
 בשוגג ככ"ש ואשכח ארנקי וחד עבר כב"ה במזיד ואכלו אריה ש"מ
 העושה ככ"ש הרי זה רזין ונשכר. כל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין
 הלכה כמוהו ודוקא בעירוב אבל לא במחיצה דתנן בפ' . חצר שנפרצה
 משני רוחותיה וכן בית שנפרץ וכו' מותרין באותו שבת ואסורין לעתיד
 לבא דברי ר"י אמר ר' יוסי אם מותרין באותו שבת מותרין לעיל
 וכו' הלית הלכתא כר"י ולא כר' יוסי. הלכה כר"ש שזורי כמסוכן
 ובתרומת מעשר של דמאי, כמסוכן בניטין פ' המקבל גט בראשונה היה
 אומרים היוצא בקולר וכו' ר"ש שזורי אומר אף המסוכן, תרומת מעשר
 של דמאי דתנן במס' דמאי פרק הלוקח פירות תרומת מעשר של דמאי
 שחורה למקומה ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו. שני
 דברים שאמר חנן הלכה כמוהו וכיוצא בו שבעה דברים שאמר ארמון
 יש מהן שהלכה כמוהו וכיוצא בו ויש מהן שהלכה כמוהו ולא כיוצא
 בו ויש מהן שהלכה כמוהו, כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי
 ארמון שנים מהם הלכה כמוהו וכיוצא בו ואחת אין הלכה כמוהו
 וארבעה הלכה כמוהו ולא כיוצא בו. ואלו הן שאמר ר"ג בהן רואה אני
 את דברי ארמון, מי שמת והניח בנים וכנות בזמן שהנכסים מרוכזים
 הבנים יירשו והבנות יזנו נכסים מועטים הכנות יזנו והבנים ישאלו על
 הפתחים ארמון אמר בשביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר"ג רואה אני את
 דברי ארמון ולית הלכתא כארמון כהא, ואידך הטוען את חברו כדי
 שמן והורה לו בקנקנים ארמון אמר הואיל שהוראה ממין הטענה ישבע
 וכו', ואידך הפוסק מעות לחהנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלכין

ראשה ארמון אמר אילו פסקתי לעצמי וכי והלכתא כארמון בהנהו חרי וכיוצא בהן. והארבעה שהלכה כמוהו ולא כיוצא בהן אלו הן, חרא העורר על השרה והוא חתם עליו בעד ארמון אמר יוכל לומר השני נוח לי והראשון קשה ממנו, ואידך מי שהלך למדינות הים ואיבר דרך שדהו ארמון אומר ילך לו בקצרה, ואידך המוציא שטר על חבירו והלה מוציא שמכר לו את השרה ארמון אמר אלו הייתי חייב לו וכי, ואידך שנים שהוציאו שט"ח זה על זה ארמון אמר אלו הייתי חייב לך כיצד אחה לזה ממני, בהני ד' הלכתא כארמון אבל לא כיוצא בו. ו' דברים כארמון וכ' דברים כחנן כולם כמסכת כהכות פ' שני דייני גזילות. הלכה כר"ש באבל. הלכה כר"ש ברבר שאינו מתכוין. זמורה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. הלכה כר"ש בשבת דלית ליה מוקצה. בכל השבת כולה הלכה כר"ש ואפילו מוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן ולבר ממוקצה מחמת איסור, ומאי ניהו נר שהדליק בו כאותו שבת שאין הלכה כמוהו אבל מוקצה מחמת חסרון כים אפילו ר"ש מודה שאסור, דחנן כל הכלים ניטלים בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתר למחרישה. הלכה כר"ש בגרירה דחנן גורר אדם מטה כסא. וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. אין הלכה כר"י במלאכה שאינה צריכה לעצמה, זה הפרש בין מלאכה שאין צריכה לגופה מדבר שאין מתכוין, דבר שאינו מתכוין אינו מתכוין לעשות מלאכה אלא מאליה העשה והמלאכה שאצל"ג מתכוין לעשות המלאכה אבל אינו צריך לגוף אוהה המלאכה אבל לדבר אחר כגון גחלת של עץ שלא נתכוין לעשות פחם בשבת אלא לסלק הריוק. נשואין ומלקיות הלכה כר', וסתות ושור המועד הלכה כרשב"ג, נשואין האי דאמרינן כפ' נערה שנתארסה השיאה וגרשה השיאה ונתארמלה ואמרינן כגמרא השיאה וגרשה השיאה ונתארמלה אבל השיאה ונתארמלה תרי זימנא תו לא צריך לאנסובא וסתם לן כר' דאמר בתרי זימני הוה חזקה. מלקיות דחנן כנסהדרין מי שלקה ושנה כונסין אותו לכיפה. וסתות דחנן כנדה אין האשה קובעת לה

ווסת עד שזקבענה ג' פעמים. שור המועד דחנן בקמא איזוהו מועד כל שהעיר ג' פעמים.

אין הלכה כר' יוסי לא בהלמי ולא בלחיים, לחיים דחנן בעירובין לחיים שאמרו גובהן עשרה טפחים ורחבן כל שהוא ר' יוסי אומר רחבן ג' טפחים. הילמי דחנן בשבת פ' ח' שרצים אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח וכו' אמר ר' יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועט וכו'. הלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה, דיר וסהר דחנן בעירובין מי שהוציאווהו גוים או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות החזירוהו כאלו לא יצא נתנהו בדיר וסהר ר"ג וראב"ע אומר מהלך את כולה ר' יהושע ור"ע אומרים אין לו אלא ד' אמות. ספינה הא דבתרא פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשכה אמרו לר"ג מהו לירד אמר להם מותר.

הלכה כר"מ בגזירותיו. הלכה כדברי המיקל כאבל. הלכה כר"א בגיטין. הלכה כרבי בניטין ואפילו ביחיד אצל רבים. הלכה כדברי המיקל בעירובין ואפילו יחיד במקום רבים.

החלק הו'

רב ור' יוחנן הלכה כר"י. שמואל ור' יוחנן הלכה כר"י. ר' יוחנן וחזקיה הלכה כחזקיה משום דרביה דר' יוחנן הוא. ר' יוחנן ור' אליעזר הלכה כר"י. רב הונא ורב הלכה כרב. ר"ה ורב חסדא הלכה כר"ה [דרביה דרב חסדא הוא]. ר"ה ור' יהודה הלכה כר"ה. רב אשי ורב כהנא הלכה כרב כהנא. רב אשי ורבינא הלכה כר"א. רב הונא וחייא בר רב הלכה כר"ה. ר"ה ורב נחמן הלכה כר"נ. רב ור' חנינא הלכה כרב. שמואל ורב אדא בר אבהא הלכה כשמואל. רב ספא ורב אשי הלכה כרב אשי. רב עזרא ורבינא הלכה כרבינא. הלכה כר' יהושע בן לוי בכל מקום.

החלק הו'

הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני לבר מתלת דאינון איסורי והלכתא כשמואל בפי' כ"מ מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכתא כר"ש בגרירה.

הלכה כרב ששת באיסורי וכר"נ בדיני.

ר' יוחנן ור"ל הלכה כר"י לבר מתלת דהלכתא כר"ל, ואלו הן החולץ למעוברת והפילה ר"י אמר אינה צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת שמה חליצה וביאת מעוברת שמה [ביאה] ור"ל אומר צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה והלכתא כר"ל. ואידך המחלק על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם את הבכור וכו' אמר אביו יירש פלוני שדה פלוני וחנן שדה פלונית לפלוני ר' יוחנן אמר קנה ור"א אמר לא קנה ור"ל אמר לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירש שדה פלוני שנתי להם במתנה וירשום. ואידך הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהן כחובין לבנו הבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב וכו' ואיחמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח קנין הפירות לאו כקנין הגוף דמי ור"ל אומר קנה לוקח קנין פירות כקנין הגוף דמי. סימניהו חליץ ירש וקנה.

רבה ורב יוסף הלכה כרבה בר מתלת דהלכתא כרב יוסף וסימנם סדום ענין ומחצה, סדום היא דגרסינן בבתרא פ' השוחפין תרווייהו (ר"ל חרי ארעחא) אחד נגרא אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקוף לה רב יוסף אמרי ליה אחי מעליגון ליה עלויא כי נכסי דבי בר מדיון (כדבי מר מריון) והלכתא כר"י. קנין בפי' יש נוחלין קנין מאימת חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין ר"י אמר כל זמן שעסקין באוחו ענין והלכה כר"י. מחצה בבתרא פ' מי שמת ההוא דאמר לדביהוהו נכסאי לך ולבנך

אמר ר"י קנה פלגא והלכתא כרב יוסף. ועוד כפ' חוקת הבתים איפליג רבה ורב יוסף בענין ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אי"ל מינג ובנינתה והא שטרא אי"ל שטרא ויפא הוא גחן ולחש ליה לרבה אין ויפא הוא מיהא שטרא מעליא הוה לי ואבד אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא אמר רב יוסף אמאי סמכת אשטרי שטרי חספא בעלמא הוא, ההוא דאמר לחברא הב לי מאה זוזי דמסיקנא כך וכי אמר ליה ר"י אמאי סמכת אשטרי וכי אמר רב אידי בר אבין הלכתא כרבה בארעא והלכתא כר"י כוזא וכי, והא דלא חשיב ליה להני בהרי הנג הלח משום דלא פסיקא ליה דלית הלכתא כרב יוסף בכל אלא הלכתא כרבה במקצת וכר"י במקצת.

כל היכא דפליגי אבוי ורבא הלכה כרבא בר מיעל קנס דהלכתא כאבוי, יוד כמציעא פרק אלו מציאוח יאוש שלא מדעת אבוי אמר לא הוי יאוש רבא אמר הוי יאוש. עין בסנהדרין פרק דיני ממונות עד זומם אבוי אמר למפרע הוא נפסל רבא אמר מכאן ולהכא הוא נפסל והלכתא כאבוי. למד בעירוכין פ"א לחי העומד מאליו אבוי אמר הוי לחי ורבא אמר לא הוי לחי והלכתא כאבוי. קוף בקדושין פ' האיז מקדש קידושין שאין מסורין לכיאה אבוי אמר הוה קדושין ורבא אמר לא הוי קדושין והלכתא כאבוי. גימל בניטין פ' השולח גידל בר עלאי שדר גיטא לדביהו אול שליחא אשכחה בטולא אמרה ליה זיל השתא וכי פתח ואמר הטוב והמטיב אמר אבוי הטוב והמטיב בטל גיטא ורבא אמר לא בטל גיטא והלכתא כאבוי. מס פ' דיני ממונות משומד אוכל נבילות להאבון דברי הכל פסול כפין ואוכל נבלה כפין נמי ושקל ארבעה זוזא ומסהיר. להכעיס אבוי אמר פסול לערות ורבא אמר כשר לערות והלכתא כאבוי.

רב אחא ורבינא בכל התורה כולה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא, בר מהני תלה ר"א לקולא ורבינא לחומרא וסימנך אומצא ביעא ומורקי, דאמרינן בחולין אומצא דאסמך חתיה

ומלחיה אפילו לקרירה שפיר דמי וכו' אוחביה אגומרא פליגו בה ר"א
 ורבנא חד אמר מישב שייבי ליה וחד אמר מצמת צמתין ליה והלכתא
 מישב שייבי ליה וכן ביעי וכן מורקי.

כל היכא דלא איתמר בהדיא הלכתא כמר בר רב אשי בתלמודא
 הלכתא כותיה בר ממיפך שבועה וחווירי (וכן גרס בעל הי"ע בשם
 ר"ח) וסימנך הפך לכן. מיפך שבועה הא דאמרינן בשבועות פ' הדיינים
 ולית הלכתא כמר בר רב אשי דאמר כדאורייתא מהפכינן שבועה. חווירי
 הא דאמרינן בחולין פ' בהמה שהיתה מקשה לילד בענין צומת הגידין
 חווירי לא הוה צומת הגידין מר בר רב אשי אמר כיון דזיגו אע"פ
 דלא חווירי. ואידך בכחובות (ג"ד) בכיתי ולא בעקתי (בביקתי) אבל מזוני
 אית לה מר בר רב אשי אמר אפילו מזוני לית לה ולית הלכתא כמר
 בר רב אשי. ואידך נמי דאמרינן בכחובות (ס') מת מותר גמלה אסור
 מר בר"א אמר מת נמי אסור הוה עובדא וחנקתה ולא היא היא
 שוטה הוה. ואידך בב"ב מר בר ר' אשי אפשר באבא דאבא ולית הלכתא
 כמבר"א. ואידך דאמרינן מחקיף לה מר בר"א אדרבה לר"ש בן
 אלעזר דאמר מודה מקצת הטענה הוי ה"מ היכא דליבא עדים דקא
 מסייעא ליה וכו' ולית הלכתא כותיה דאמרינן לקמן מדר' יוחנן ומאתקפתא
 דמר בר רב אשי. ואידך בגיטין רבה ורב יוסף דאמרי חרווייהו
 האי ספרא דאפטרחה אסור למקרי ביה בשבת מ"ט לא ניתן לכתוב מר
 בר ר' אשי אמר אפילו לטלטולי נמי אסור דהא לא חזי למקרי ביה
 ולא היא שרא לטלטולי ושרא למקרי ביה. ואידך בחולין פ"א מר בר
 ר' אשי אמר פגע בחיטי כשרה שייר בחיטי פסולה ולית הלכתא כמר
 בר ר' אשי. ואידך בקידושין (ד) מתקיף לה מר בר ר' אשי ומה סימנים
 שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בגרות שמוציאין מרשות
 אב א"ד שמוציאין מרשות אדון אמר מר ב"א לא נצרכה אלא לעיקר
 זכיני דאילנות דה"א דמייתי סימני נערות מודבנא ונפקי בבגרות והא דלא
 מייתי סימנא מודבנא ולא נפקה בבגרות דאמר מר יצאת לבגרות

לא נהגו בה זביני כלל קמ"ל דהא מודכנא ונפקא בכגרות. והא דמר בר רב אשי טעותא היא מילחא דאתיא בק"ו טרה וכחב ליה קרא.

עולא ורב ולוי אין הלכה כמוחן בשבת משום דסבירא להו כר' יהודה.

שמואל ועירי ור' יוחנן הלכה כמוחן בשבת משום דסבירא להו כר"ש.

החלק הח'

כל מקום שנאמר בו באמת במשנה הל"מ הוא והם הדברים שלא למדו אותם במדה מ"ג מידות ולא נלמדו מפסק, ויש הלכות שלא נאמר בהם באמת והם הל"מ ומספר הכל אחד ושלושים, ואלו הן לוג שמן לחודה ורביעית יין לנויר הל"מ, אחד עשר יום שבין נידה לנידה, גוד לבוד ודופן עקומה הל"מ, שיעורין חציצין ומחיצין הל"מ, ערכה וניסך המים הל"מ, תפילין על הקלף ומוזה על הדוכססטום וס"ח על הגויל הל"מ, שיעור של תפילין וקשר של תפילין ורצעות שחורות ותפילין מרובעות הל"מ, מעברתא של תפילין הל"מ, נכרכות בשערן ונתפרות כגידין הל"מ, כתב ס"ח בדיו ושירטוט הל"מ, פחות מכת ג' שנים אין ביאתה ביאה הל"מ, העושה שדה שני מיני חיטין אם עשאן גורן אחת נוהן פאה אחת שתי גורנות נוהן שתי פאות הל"מ, זרעוני גינה שאינם נאכלין מצטרפין אחד מכ"ד בגופל לבית סאה הל"מ, עשר נטיעות מפורות לחוד בית סאה חורשים כל בית סאה בשבילין הל"מ, עגול של דבילה שנממאה מקצתו חורמין מן הטהור שבו על הטמא שבו הל"מ, החון רואה מהיכן התינוקת קוראים הל"מ, האשה חוגרת בסניג בין על פניה בין מלאחריה הל"מ, ביון התירו לערב קשה כרך הל"מ, עמוז ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית הל"מ.

החלק השני

אבטליון אבטול ארמון אליהעוני בן הקף ר"א בן הורקנס ר"א בן יעקב ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי ר"א המודעי אלישע בן אבויה הוא אלישע אחר ר' אלעא ר"א חסמא ר"א בן חמא ר"א בן יהודה ר"א בן עזריה ר"א בן ערך ר"א בן פיאה ר"א בן פרטה ר"א בן צדוק ר"א הקפר ר"א בן שמעון ר"א בן שמוע אנטיגנוס.

בן בג בן בוטא.

ר' גמליאל הוקן ר"ג בן בנו ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא.

ר' דודאי איש כפר דמא ר' דוסא בן הורקנס ר' דוסתאי ברי' ינאי.

בן דא הא הורקנס הלל.

זכריה בן קבטל זכריה בן הקצב.

חוני המעגל ר' חוצפית המחורגמן ר' חנינא בן דוסא חנינא בן אבשלום חנינא איש אונו ר' חנינא בן גמליאל ר"ג זה הוא ר"ג הוקן חנינא בן חזקיה בן גרון חנינא בן חכינאי. ר' חנינא סגן הכהנים ר' חנינא בן אנטיגנוס ר' חנינא בן חרדיון חנמאל המצרי.

ר' טרפון.

ר' ירוע הכבלי ר' יהודה בר אבא ר"י בר אלעאי ר"י בן בכא

ר' יוחנן בן יהושע בן חמיו של ר"ע ר' יהושע בן קרחה ר' יהודה

בן תימא ר' יוחנן בן בג בג ר' יוחנן בן ברזקה ר' יוחנן בן גרגרה ר'

יוחנן בן זכאי ר' יוחנן בן החורנית ר' יוחנן כה"ג והוא יוחנן בן מתתיה

שהיה בימי הבית ר' יוחנן הסנדלר ר' יוסי הגלילי ר' יוסי בן דורמסקית

ר' יוסי בן יהודה איש כפר הכבלי ר' יוסי בן יהודה ר' יוסי בן אלעזר

ר' יוסי חניניה ר' יוסי בן החוטף אפרתי ר' יוסי הכהן ר' יוסי בן משולם

ר' ינאי ר' יעקב ר' יקים איש חויו ר' ישמעאל בן אלישע כה"ג ר'

ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברקא ר' ישמעאל ברי' יוסי ר' ישמעאל

בן פאבי.

בן כבדי.
לויטס.

ר' מאיר ר' מייזשא מנחם חברו של הלל מנחם בן סגראי ר' מתיא
בן חרש.

ר' נהוראי ר' נחמיה בן אלנתן ר' נחמיה בן איש בית דלי נחום הלכלר
נחום המדי ר' נחוניא בן הקנה נתאי הארבלי ר' נתן.
סומכוס.

עקיבא בן מהללאל ר' עקיבא בן יוסף.

ר' פיאס פפוס בן יהודה.

ר' צדוק.

ר' ראובן בן אצטרבלי.

אבא זאול בן כטניה שמואל הקטן שמעיה שמעון בן אליעזר ר' שמעון בן
הלל ר"ש בן גמליאל הוקן ר"ש אביו של ר' יהודה הנשיא שמעון בן זומא
שמעון בן חלפתא ר"ש בן יהודה ר"ש בן יוחאי ר"ש בן מנסיה ר"ש
איש המצפה ר"ש בן ננס ר"ש בן נתנאל ר"ש בן הסגן והוא ר"ח
סגן הכהנים שמעון בן עזאי שמעון אחי עזריה שמעון בן עקשיה שמעון
בן שטח שמעון שזורי זצ"ל.

החלק היוד

הדור הראשון הן שמעון הצדיק, דוסא בן הורכינס והאריק ימים עד.
שראה ר"ע.

השני אנטיגנס איש סוכו ור"א בן חרסום ואנשי דורם.

השלישי יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים

ואנשי דורם.

הרביעי יוחנן בן מתתיהו ויהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי

החמישי חוני המעגל ואליהעוני בן הקף ויהודה בן טבאי ושמעון
בן שמח.

הששי עקביה בן מהללאל ושמעיה ואבטליון ור' מיאשה ואדמון
וחנן בן אבשלום.

השביעי שמאי והלל ומנחם וריב"ב ור' פפיאס ור' יוחנן בן בג
בג וחנניה בן הוּקיה בן גרון ונחוניא בן הקנה ובכא בן כוּטא ור' יוחנן
בן ההורנית.

השמיני ר' גמליאל הזקן ונחום הלבלר ואנשי דורם.
התשיעי רשב"ג ור' ישמעאל כה"ג ואלו השנים מעשרה הרוגי
מלכות.

העשירי ר' יוחנן בן זכאי ור"א בן יעקב ור' צדוק ור"א בנו
ואבא שאול ור"א המודעי ור' חנניה סגן הכהנים, ור' חנניה בן
אנטיגנוס, ור' חנינא בן דוסא, ור' אליעזר בן פרטא ור' אלעזר בן
דמא וחנניה בן חכינאי ור' יהודה בר אבא.

האחד עשר ר"א בן הורקנס ור"י בן חנניה ור' יוסי הכהן
ור"ש בן נתנאל ור"א בן ערך ור"ג השני ושמואל הקטן.

השנים עשר ר' טרפון ור"ע וראב"ע ור' ישמעאל ור' יהושע בן
קרחא וחנניא איש אונו ור"ש בן ננס ור' יוחנן בן ברוקה ור' יוחנן
בן גדגדה ור"א הסמא ור' יהודה בן תימא, ושמעון בן עזאי, ושמעון
בן זומא, ואלישע בן אבויה הנודע באלישע אחר.

השלשה עשר ר' מאיר ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור'
יוחנן הסנדלר ור' יוסי הגלילי ר"א בן שמוע ור"ח בן חרדיון רשב"ג
השני ור' נתן.

הארבעה עשר ר' יהודה הנשיא ר"ש בן אליעזר ר' ישמעאל
בר' יוסי ור"א בנו של ר' יוסי הגלילי ור"א בן ר"ש בן יוחאי. ואלו הם
סוף חכמי המשנה.

אמר שמואל בן חפני הכהן ז"ל כספרו הנודע

שמו מכוא מספר בו כיצד ירדו חכמי המשנה ואמר
 שרב הלך לבבל כחיי רבי וברשותו שנת תק"ל לשטרות.
 החמשה עשר אחריהם ר' גמליאל ור"ש בניו של רבי ור'
 חייה ור' אושעיה ורב ור' ינאי ובר קפרא ולוי ואבא אבוא דשמואל
 ור' אפס ור' חנינא בר חמא והם תחילת חכמי התלמוד.

הששה עשר שמואל ור' יוחנן ואלפא ואנשי דורם.
 השבעה עשר רב הונא ורב יהודה ורב נחמן ורב כהנא ורב
 אמי תלמידיו של רב ורבה בר רב הונא ור' אמי ור' אסי ורבה
 [ורבין] ורב דימי ור"ל ור"א בן פדת ועולא.

השמונה עשר רב חסדא ורבה בר נחמני ורב יוסף ורב ששת
 ואנשי דורם.

התשעה עשר אבוי ורבא ואנשי דורם.
 [העשרים ר' פפא ור' פפי ור' הונא ור' יהושע (בריה דר' ר'
 יהושע) ור' יימר ור' זבד].

האחד ועשרים רב כהנא ורפרם ואנשי דורם.
 השני ועשרים אמימר ומר זוטרא ורב אשי ורבינא ומר בר רב
 אשי, ואלו הן סוף חכמי הוראה וסימן אבינה לאחריהם.

החלק הי"א

המעלה הראשונה הכהנים: שמעון הצדיק ואליו נסמכה תורה
 שבעל פה והוא העתיקה לקיים מה שנאמר יורו משפטך ליעקב. ור"א בן
 עזריה הוא עשירי לעזרא ושמעון דודו והוא הנקרא שמעון אחי עזריה
 ור"א בן שמוע ור"ח סגן הכהנים ור"ש בנו והוא ר"ש בן הסגן ור' יוחנן
 בן זכאי ויוסי בן יעזר איש צרידה והוא היה חסיד שבכהונה ר' יוסי
 הכהן ור' טרפון ואליו עיני בן הקוף וחנמאל ור"י בן אלישע.
 השניה הן הנשיאים ואלו הן. הלל ור"ש בנו ור"ג חוקן בנו

ור"ש בנו והוא אחר מעשרה רוני מלכות ור"ג השני ור"ש בנו
ור"י הנשיא ור"ג בנו, ואביו של הלל מכני בנימין ואמו מזרע דוד
מכני שפטיה בן אביטל בן דוד מלך ישראל.

השלישיה שאר התנאים הנוכרים במשנה הם מישראל חוץ
משמעיה ואבטליון ור"ע ור' מאיר.

אלה מחלקותיהם ויחוסיהם, ונחלקים מצד אחרת מצד מעלהם
לחמשה חלקים.

החלק הראשון החכמים הנקראים בשמם בלא כינוי כמו
שמעון הצדיק ואנטיגנס איש סוכו ושמעיה ואבטליון ושאר הוונות כל
אלו נקראים בשמותם כמוה הנביאים שאין מכנים אותם ולזה אמר
חז"ל גדול מכולם שמן.

למטה מהם רבן יוחנן בן זכאי שמעון בן הלל רבן גמליאל
הזקן רבן שמעון בנו ה"ג בנו רשב"ג בנו ור"ג בנו של ר' יהודה
הנשיא.

למטה מהם חכמי התלמוד הבבליים רב יהודה רב הונא רב
ששת רב חסדא ולא מצינו בחכמי המשנה מי שנקרא רב.

למטה מהם אבא שאול בן כטניה, ובחכמים הנוכרים בכרייתות
אבא שאול בן אימא [מרים] אבא בנימין אבא חלפתא [חלקיה] אבא
חנן אבא יודן איש ציידן

החלק הי"ב

גרסינן בשבת פ"א אמר רב יהודה אמר שמואל י"ח דברים גורו ובי"ח
נחלקו ובי"ח דבר השוו לאחד, [שחלקו]. אלו הדברים כולם נאמרים
בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כשעלו לבקרו ואלו ואלו פרטן.
י"ח דבר השוו כ"ש וכ"ה אחר כיציאת השבת שתיים וכו'

לא ישב אדם לפני הספר וכו' ולא יכנס למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון הרי חמשה. ולא יצא החייט במחטו וכו' ולא הלבבלי בקולמסו ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר ולא יאכל הוב עם הזבה הרי חמשה, הכל י"ח הם (על דרך שמנאם הרמב"ם בפירוש המשנה).

ואלו י"ח דבר שנחלקו בהן ולא השוו כלל: אין שורין דיו סממנים וכרשינין, אין נוחנין אונין של פשהן להך התנור ולא את הצמר ליורה, אין פורשין מצודות חיה ועופות ורגים וכו' אין מוכרין לנכרי ואין טוענין עמו ואין מגבדיין עליו וכו' אין נוחנין עורות לעברן ולא כלים לכובס נכרי הרי י"ג הזכירם בזה הפרק במשנה, ובכרייהא אמרו חמש ואלו הן, ה"ר לא ימכור אדם חמצו לגוי ולא ישאלנו ולא ילונו ולא ימשכנו ולא יתן לו כמתנה סך הכל י"ח (ראינו בדברי הרמב"ם).

ואלו הן י"ח שגזרו האוכל אוכל ראשון פי' אוכל שהוכשר כמים ונגע בו אחת מאבות טומאה אוהו אוכל נקרא ראשון דמן התורה טהור הוא דאין אוכל מטמא אדם דכתיב כי יפול מנבלהם על כל זרע אשר יזרע טהור הוא ואינו עושה כיוצא בו. ואוכל שני שנטמאו כמשקין, נטמאו באב הטומאה, אבל אם נגעו באוכל שנטמאו באב הטומאה טהורין דאין אוכל מטמא אוכל ואמרינן בגמרא אוכל ראשון ואוכל שני מ"ט גזרו בהו רבנן ואתרדינן דלמא אוכל אוכלים טמאים ושוחה משקין דתרומה ועוד האוכלין בפיו ופסל להון הלכך גזרו על האוכלי אוכלין טמאין שיהיה כמותן שימנעו משחיות משקין של תרומה. והשותה משקין טמאים גזרו עליו שיהיה כמותן טמא, דמן התורה אב הטומאה מטמא אדם וכלים, ולא אוכלין ומשקין מטמאין אדם ומעמא מאי גזרו בהו רבנן דילמא שתי משקין טמאים ושתי לפומיה אוכלי של תרומה ופסל להון, והקשו למה לי היינו הך מ"ד הא שכיחא והא לא שכיחא קמ"ל. והבא' ראשו ורובו

כמים שאובים מ"ט גורו בהו רבנן טומאה א"ר יוסי בתחלה היו רוחצין
 במי מערות רוחצין והיו נותנין עליהם ג' לוגין מים שאובין התחילו
 עשאוים קבע וגורו עליהם טומאה, מאי קבע אמר רבא שהיו אומרים לא
 אלו מטהרין אלא אלו מטהרין. וטהור שנפלו על ראשו ג' לוגין מים
 שאובין מ"ט גורו בהו רבנן טומאה דאי לא הך לא קיימו הך. והספר
 מ"ט גורו בהו רבנן טומאה א"ר משרשיא בתחלה היו מניחין תרומה אצל ס"ת
 אמרו האי קדש והאי קדש, כיון דחזי דקא מפסדי גורו בהו רבנן טומאה.
 והיודים מ"ט גורו בהו רבנן טומאה מפני שהיודים עסקניות הן ודילמא
 הסיה דעהו ונגעו ידיו בטומאה, ותחלת גזירה על הידים שלמה גזר עליהן
 לקדשים לשריפה ואחא שמאי והלל וגזרין עליה לתרומה ולא קבלו
 מיניה ואחא תלמידיהו וגורו וקבלו מניהו. ואוכלין שנטמאו במשקין
 הבאים מחמת הידים (כשם שגורו על הידים כן גורו על האוכלין שנטמאו
 במשקין הבאים מחמת ידים) דפסלי להו לתרומה משום משקין הבאים
 מחמת שרץ שהוא מן החורה, דכתיב וכל משקה אשר ישחה בכל כלי
 יטמא ותניא בספרא יטמא למה לי לימוד על המשקין שנטמאין את
 האוכלין, וכיון שאוכלין שנטמאו במשקין טמאים מדאורייתא פסלו. להו
 לתרומה דהוה להו משקין ראשון ואוכלין שני ותרומה שלישית ושני עושה
 שלישי בתרומה. והכלים שנטמאו במשקין הבאים מחמת שרץ פ"י
 דליתניהו מן החורה דקיי"ל אין משקין מטמא כלי ואין אוכל מטמא כלי
 וגורו רבנן על משקין הבאין מחמת שרץ משום משקין דוב, ועיקרא דהאי
 מימרא מדכתיב וכל משקה אשר ישחה בכל כלי יטמא קרי ביה יטמא
 פ"י המשקה מחמת הכלי ואין הכלי מטמא מחמת המשקין, נמצא משקין
 שנגעו בכלי שנגע בו שרץ אינו כתובין בחורה אלא מק"ו אחא ומה
 הכלי הבא מהמת שרץ מטמא משקין שרץ עצמו אינו דין שיטמא
 משקין וכתיב בפירש וכי ירוק הוב כטהור מה שביד טהור טמאתי לך.
 ואירך המניח כלים תחת הצנור לקבל בהן מי גשמים אחר כלים גדולים
 ואחר כלים קטנים ואפילו כלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה פוסלין

את המקוה משום מים שאובים אחד המניח ואחד השוכח דברי ב"ש
 ובי"ה מטהרים בשוכח א"ר מאיר נמנו וגמרו ב"ש על ב"ה וגורו על
 השוכח כלי החת הצנור שיהיה פוסל את המקוה, זו היא הגזירה העשירית
 אליבא דר"מ ור' יוסי אומר עדיין מחלוקת במקומה עומדת בשוכח ואינה
 מי"ח דבר שגורו. ואידך כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי
 המרדעת אמר ר"ט אקפח את בני שזו הלכה מקופחת כלומר משוכשת
 היא שהשומע שמע וטעה האיכור עובר ומרדעת על כתפו ואהל צידו
 אחד על הקבר טימאו אותו משום כלים המאהילים על המת, א"ר עקיבא
 אני אחקן שיהיו כל דברי חכמים קיימים שיהיו כל המטלטלין מביאין
 את הטומאה על האדם הנושאן בעובי המרדע פי ליטמא המרדע לנושא
 אותו כגון שהיה קצת המרדע נוגע בארץ ונוגע בקבר והקצה האחר נוגע
 בכתפו ועל עצמן בכל שהן פי דין המרדע והמטלטלין עצמן לטומאה אפילו
 היה [ביניהן] כל שהוא נטמאו וכל שאר אדם וכלים כפותח טפח פי עד
 שיהא [במאה?] לפותח טפח ואח"כ יטמאו האדם והכלים שהתחיהם
 ואמרינן ואמר ר' ינאי ומרדע שאמרו אין בעובי טפח ויש בהקפו טפח וגורו
 על הקפו משום עביו. ואידך הבוצר לגת פי הבוצר ענבין לדורכן בגת
 היוצא מהן מכשיר לטומאה גזירה שמא יבצרנו בקופות המזופפות
 כלומר כיון שזיפף אותן גלי דעתיה דמשקין היוצאין מהן חשובין הן
 אצלו וניחא ליה כהו וקפיד עליהו הלכך מכשרי, אי נמי משום הנשוכות
 כלומר היוצא בענבים פצועות ואי אפשר שלא יזכו מהן משקין וכשרואה
 אותן מחשב על המשקין וקפיד עליהו הלכך מכשרי. ואידך אמר טאבו
 [טאבות] רישבא אמר שמואל אף גדולי תרומה בו כיום גזרו פי תרומה
 שנוצרת גדוליה חולין דהא [דלא] קא מפסדי זרעוני תרומה ואבדו והני גדולי
 אחריני ניהו וגזרו עליהו שיהיו תרומה גזרה משום תרומה ביד כהן פי תרומה
 טמאה אסורה כדאמרינן בתרומות תרומה מהורה לזרים וטמאה אסורה
 לכהנים ואי אמרת גדולי תרומה חולין משהו להו כהנים גבייהו עד
 דזרעה לה ואתי בה לירי תקלה שמא ישכחו ויאכלו אותם כשהיא טמאה.

ואידך איך חייא בר אמי משמיה דעולא אף מי שהחשיך לו בדרך
 נוהן כיסו לנכרי בו כיום גזרו פי' ולא התירו לו להלך בו פחות מד'
 אמות אי נמי להלך בו כלאחר יד גזירה שמא יהלך בו ד' אמות אינ'
 מהלך בו בדרך המהלכין. ואידך אמר אבוי משמיה דרב אף פיתן
 ושמןן וסתם יינם בו כיום גזרו, אבל יין נסך אסור מה"ט דכתיב ישחו יין
 נסיכם וגזרו על סתם יין משום יין נסך ממש. ואידך ייחוד דבנותיהון
 דמה"ט יחוד אשת איש אסור אתא דוד גזר על ייחוד דפנויה אתא
 אינהו וגזרו אפילו על ייחוד דפנויה דגויה משום ייחוד א"א, ולר"ט
 דפליג ככל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדעת הא חסרו
 להו איכא הא דאמר ר' נחמן בר יצחק בנות כותיים נדות מעריסותן בו
 כיום גזרו, הניחא לר"ט דאמר המניח כלים תחת הצנור וכי' שהוא
 גזירה אלא לר"י דאמר עדיין היא מחלוקת שבסר נינהו איכא נמי הא
 דאמר רב אחא ב"א אמר ר' יצחק גזרו על פיתן משום שמנן מאי חומרא
 דשמןן מפת שלא גזרו על פת ועל שמנן גזרו משום יינן ועל יינן משום
 בנותיהון ועל בנותיהון משום ד"א ועל ד"א משום ד"א. [מאי דבר אחר]
 אמר ר"ע בר יצחק גזרו על חינוק גוי שיהא מטמא כויבה שלא יהא
 חינוק ישראל רגיל אצלו במשכב וזכר נמצא מנין הגזירות פתן ויינן
 ושמןן ובנותיהון וחינוק גוי שמתמא כויבה [הניחה לר' יוסף] אלא לר"ט
 י"ט הויין, אוכלים וכלים כחדא חשיב ליה.

חם ונשלם.

סדר תנאים ואמוראים.

סדר התלמוד, משה קבל חורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע
לוקנים. ווקנים לעתניאל. לאהוד לשמגר. לדבורה וברק. לגרעון.
לאבימלך. לחולע. ליאיר הגלעדי. לפנחס. ליפתח. לאלון לעבדון. למנוח.
לשמעון. לאלקנה. לעלי. לשמואל. לגר. לשמעיה. לערו. לאחיה השילוני.
לאליהו. לאלישע. למיכהו. למיכה המורשתה. ליואל. לנחום. לחבקוק.
לצפניה. לירמיה. ליחזקאל. לחולדה. לחגי. לזכריה. לעוריה. ועוריה
לכנסת הגדולה. ומחם ורובכל. ישוע. נחמיה. מרדכי. בלשן. מספר. כנוי.
רחום. בענה. וכנסת הגדולה לשמעון הצדיק. ושמעון הצדיק לאנטיגנוס.
ליוסף בן יעור. ליוסף בן יוחנן. לר' יהושע בן פרחיה. לנתאי הארכלי
ממדינת ארבל. לשמעון בן שטח. ליהודה בן טבאי. לרבן יוחנן בן
זכאי. לשמעיה ואבטליון. להלל הזקן שעלה ממדינת בבל בראשונה.
והוא היה אב בית דין, ומן הלל נקראו נשיאים. והלל מסר לשמעון.
לגמליאל הזקן. לשמעון בנו. לר' יהודה הנשיא הוא רבי הקדוש. לרבן
גמליאל בנו לר' יודן אחי ר' חנניה הנולד באוסיא. לרבן גמליאל היושב
באושיא ומושב בית שערים. לר' יודן לצפורי. לרבן גמליאל שהיה
בטבריה. לר' יהודה הנשיא גדול הדור. לרבן גמליאל.

ואלו הן נשיאי ישראל הלל הזקן. ושמעון בנו. ורבן שמעון
שנהרג עם ר' ישמעאל בן אלישע הללו בבית שני. ובשנת שע"ט שנה
למנין שטרות חרב הבית. יהי רצון מלפני הקב"ה שיבנה במהרה
בימינו אמן. ורבותינו כך כוללין אותן. הלל ושמעון אבי גמליאל הזקן.
ושמעון של זקנים וגמליאל דיבנה. ויהודה אב שמעון. רבן גמליאל
ויהודה בנו. אמ"ר ירמיהו בנו של זעירא בן השעה אבות לשבעה
נשיאים. ואחר כך רבן גמליאל. ורבן יהודה. ורבן גמליאל. ור' הלל
וחינוקות שמתו. ובאותו זמן נהגו נשיאות רבן גמליאל ורבן שמעון. ור'

יהודה הנשיא בן רבן שמעון בן בנו של ר' יהודה הנשיא. ורבן גמליאל
בנו. ור' יהודה נשיאה ורבן

בשנת חמש מאות ושלושים שנה לשטרות בימי רבי הקדוש ירד
רב לבבל והורה אסור והיחר והלכות בנהרדעא ומצא ר' אבא מנהיג
שררות בבבל. וכל זמן שהיה הונא קמא הן היו נוהגין שררות בנהרדעא.
ונוהג רב שררות כ"ה שנה ונפטר בשנת תקנ"ח למנין שטרות. ואחריו
נהג שמואל שררות ו' שנים ונפטר בשנת תק"ס. והיתה נהרדעא בישובה
בימי יהויכין עד שנאסף שמואל שהוא הר"ף שנה. ובא פפא בן נצר
והחריב אותה. . . בשנת תק"ץ ונאסף ריש לקיש קודם ר' יוחנן שנה אחת
ואחר כך ר' הונא ורב חסדא ועשו שתי ישיבות והלך רב חסדא
למחסיא ועשו אותו ראש ישיבה ובנה כי רב ארבעה שנים ומתיבתא
דרב הונא בנהרדעא. ונאסף רב הונא בשנת שש מאות ושמונה. ורב
חסדא בשנת שש מאות ושתיים. ואחריו רב נחמן בר יעקב בשנת הרל"א.
ואחריו רבה בר רב הונא ונאסף בשנת הרל"ג. ואחריו רבה בר
נחמני בשנת תרמ"ה. ואחריו רב יוסף בשנת שש מאות וארבעים ושבע.
ואחריו אבבי בשנת תר"ס, ואחריו רבה בר רבא דר' יוסף בר חמא בשנת
תרס"ג. ובו כיום נהרגו בני ר' פפא. ואחריו רב נחמן בר יצחק בשנת
תרס"ד. ואחריו רב פפא בשנת תר"ץ. ואחריו רב זבד בשנת תרצ"ו.
ואחריו רב דימי מנהרדעא תרצ"ט ואחריו רב כהנא בשנת תשכ"ב.
ואחריו מר זוטרא בשנת תשכ"ה ובו כיום היחה זועה גדולה בעולם
ונהרעעה הארץ. ואחריו רב אחא בר רבא בשנת תשל"ל. ובו כיום
בלע החלי את הירח ונראו כוכבים כיום. ואחריו רב אשי בשנת תשל"ה.
ובשנת תשמ"ב נאסף רב יימור ונראה עמוד אש ברקיע שלשים יום.
בשנת תשי"ס נאסף רב הונא ראש גולה. בשנת תשס"ב נאסף רב נחמן
בריה דרב הונא וגור יורגנות מלך פרסויא על אבותינו לחלל שבחוח.
בשנת שבע מאות וע"ט נאסף רב מניומי בר רב אשי. בשנת תשפ"ב
נאסף רב חמא בר רבא ונהרג הונא בר מר זוטרא ראש גולה

ונמסרו יהודים למלכות. בשנת תשפ"ח הרסו כתי מדרשות וגורו על היהודים להיות בדיני פרסיה ונאסף רבה חוספאה. בשנת תשצ"ג נדרה הארץ ונהרג פרס מלך פרסיים. בשנת תתי"א נאסף רבינא סוף הוראה ונסתם התלמוד ואחו רבנן סבוראי. ואלה שמותם רב אמי מבי חתינו. רב גיזא. רב אחי בר תהילאי. רבנא סמא בר רבנא יהודה. רב שמואל מפומבדיתא. רבינא מאומציא. ורב אחוצנאי בר קטינא. ומר זוטרא בנו של ר' חסמא. וכימיהם יצא מחומד בשנת תתכ"ח. ומבריהו של עולם היום שש מאות וארבעים וארבע ולמנין יונים אלף ומאה ותשעים וחמש, ושנת מאה ושבעים ושנים לחורבן הבית שלמו ד' אלפים. והיו תנאין קודם לחורבן הבית מאה ושמונים שנה. והרי לך סדר חכמים שהיו בכל דור ודור. תחלת החכמים היה שמעון הצדיק שהיה בישיבת אנשי כנסת הגדולה והוא רבץ תורה בישראל. ואחריו אנטיגנוס. ואחריו יוסף בן יעזר ויוסף בן יוחנן. ואחריהם יהושע בן פרחיה ונחאי הארבל. ואחריהם יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח. ואחריהם שמעיה ואבטליון. ואחריהם הלל ושמאי. והלל הוא עלה מבל כראשונה והוא היה מכית נשיאה. ואחריו רבן שמעון. ואחריו רבן גמליאל בנו. ואחריו שמעון בנו ר' ור' נתן הרי לך תנאין הן.

מימות משה ועד הלל הזקן היו שש מאות סררי משנה כמו שנחן הקבי"ה למשה בסני מן הלל ואילך העני העולם וחלשה כבודה של תורה ולא תקנו מהלל ושמאי אלא ששה סדרים. והיו אנשי משנה מהלל ועד ר' שלש מאות ואחת עשרה שנה והן סוף משנה. רב רבה הוא החיל בהוראה ומרב רבה ועד רב אשי ורבינא שנה היו והם היו סוף הוראה. ואחריהם רבנן סבוראי שבוכוהן נמתחו שמים ונבקעה הארץ עד רב גיזא ורב סימונא שהיו סוף סבוראין לא הוסיפו ולא הפליגו מדעתן כלום אלא תקנו פרקים שבכל תנוי כסדרן. והרי לך תנאים. שמאי והלל היו בבית שני בסנהדרין ורבן יוחנן בן

זכאי קבל מהם והיה בחורבן הבית ולאחר חורבן הבית קבע ישיבה
 לתורה ביבנה ארבעים שנה. ור' אליעזר ור' יהושע ורבן גמליאל קבלו
 מרבן יוחנן בן זכאי ור' טרפון ור' עקיבא ור' ישמעאל קבלו מר' אליעזר.
 ור' יהושע ור' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' נחמיה ור' אלעזר בן שמוע
 קבלו מר' טרפון ור' עקיבא ור' ישמעאל. ר' נתן קבלו מר' מאיר
 וחבריו. ר' חייא ור' שמעון ב"ר ובר קפרא ור' חנינא קבלו מר'. הרי
 לך סוף תנאים.

החלה אמוראין. רב ושמואל בבבל. ור' יוחנן וריש לקיש
 בארץ ישראל. תלמידי דרב ושמואל רב הונא ורב כהנא ורב אסי
 ורב יהודה ורב נחמן. ולמטה מהן רב חסדא ורב ששת. ולמטה מהן רבה
 ורב יוסף. ולמטה מהם אבוי ורבא. ולמטה מהם רב פפא ורב
 הונא בר רב יהושע. ולמטה מהם רבינא ורב אשי סוף תוראה.
 ותלמידי דר' יוחנן וריש לקיש ר' יהושע בן לוי ור' אליעזר. ולמטה
 מהם עולא ור' אבהו. ולמטה מהם רב אמי ור' אסי. ואחריהם רב
 זגאי ורב סימונא סוף סברא. ור' יוחנן סוף מעשה מכאן אהה למד
 בין תנאין ובין אמוראין הי רבה והי תלמידא והי בר זוגיה. הנך דהוו
 תלמידיהו לא קא חשיב להו.

כל סתם משנה ר' מאיר. סתם כרייהא ר' נחמיה. סתם ספרא
 ר' יהודה בר אלעאי. סתם סיפרי ר' שמעון בן אחיו. וכלהו אליבא דר'
 עקיבא. ולא ר' עקיבא ולא היו עמו כדור אחד אלא הפליגו בדבריו
 על דעתו. אמר בן עזאי כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ
 מקרחא זו ומנו ר' עקיבא הקרח. ורבן גמליאל שהיה בימי ר' עקיבא בן
 יוסף הוא אבי אביו של רבינו הקדוש. ורבינו הקדוש בר זוגו של ר'
 נתן הוא בנו של ר' גמליאל.
 כל אחרים אומרים הוא ר' מאיר וכל יש אומי הוא ר' נתן ועל
 שהסכימה דעת ר' מאיר ור' נתן לבייש רשבי"ג השני ברבים לפי שהם
 גדולים ממנו לפיכך לא הוזכרו בשמותם משם ואילך. כל ר' יהודה

סתם משנה שמפליג עם ר' יוסי ור' מאיר וחכמים הוא ר' יהודה בר' אלעאי. וכל ר' שמעון סתם הוא ר' שמעון בן יוחאי. כל ר' יהושע במשנה הוא ר' יהושע בן חנניא שהיה בימי קיסר. כל הקנה סתם תקנת עזרא היא. כל מקום ששנינו בראשונה תקנו כך וכך ואין שם חכם כך ההלכה. וכל מקום ששנינו במשנתנו כר"א, אימת, בומן, באמת, הלכה למשה מסיני וכל סתם משנה הלכה. מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם. סתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם. מחלוקת במשנה וסתם כבריייתא אין הלכה כסתם. לפיכך כל מקום שחולקין שני חכמים בתוספתא ובספרא ובסיפרי וסתם במתניתן כחד מנייהו הלכה כמאן דסתמא מתני' כוותיה. וכל מלתא דפליגו בה במתניתין וסתם כבריייתא לית הלכתא כהתיא בריתא. וכל מקום ששנינו חזרו בית הלל להורות כבית שמאי הלכה כבית שמאי. אבל בכל שאר מקומות שחולקין בית שמאי ובית הלל הלכה כבית הלל חוץ מוז בית שמאי אומר מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים ובית הלל אומ' נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית שהלכה כבית שמאי. ולמי שמהפך ושונה אותה אף בזו הלכה כבית הלל. וכל עדות שהעידו בבחירתא דבור ברור הוא. וכל מקום ששנים חולקין ואחד מכריע הלכה כדברי מכריע. ולא בהדייהו הוא אלא לאחר זמן ופליג על חד מניהו. וכל מקום שנחלק ר' עקיבא עם יחיד הלכה כמותו לפי שהלכה כר' עקיבא מחבירו ולא מחביריו. חבירו חכם אחד, חביריו חכמים. ר' זור' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי. ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי. ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה. ר' שמעון ור' יהודה הלכה כר' יהודה. והלכה כר' יהודה בכל עירובין אבל לא במחיצות. ר' מאיר ור' שמעון מחמיר הלכה כמותו. והלכה כר'... ככולה שבת ואפי' דבר שאין מתכוין כגון הוצאת דם בחולים שאין מתכוין לחבורה אלא לבעילה. וכגון פקק החבית שאינו מתכוין לסחיטה אלא לפקק חביתו דשניהם מותרין חוץ ממוקצה מחמת איסור שאין הלכה כמותו. ר' יהודה ור' נחמיה הלכה כר'

נחמיה. ר' יהודה ור' אליעזר בן יעקב הלכה כר' אליעזר בן יעקב. ר'
 מאיר ורבן גמליאל הלכה כר' גמליאל. ר' יהודה ורבן גמליאל הלכה
 כר' גמליאל. ר' שמעון ורבן גמליאל הלכה כר' גמליאל. ר' יהושע
 ורבן גמליאל הלכה כר' גמליאל. ר' ור' אלעזר בר' שמעון הלכה כר'.
 ר' ור' יוסי בר' יהודה הלכה כר'. ר' ור' שמעון בן אלעזר הלכה כר'.
 וכל מקום שאמר ר' שמעון בן אלעזר בלא מחלוקת הלכה כמותו. והלכה
 כר' יהושע (בן לוי) בכל מקום במשנה. ור' ור' שמעון בן גמליאל הלכה
 כרשב"ג. ר' טרפון ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא. ר' אליעזר ור' יהושע
 הלכה כר' יהושע. ואע"פ שאמרו חכמים פלוני ופלוני ופלוני הלכה
 כפלוני היכא דאיכא רבנן בתראי קיימין כחד מניהו הלכתא כוותיה.
 והיכא דקא מקשן חרי תנאי או חרי אמוראי אהרדי ולא אתמר הלכתא
 לא כמר ולא כמר חזי אי איכא רבי בהדי תלמודא אין הלכה כתלמיד
 במקום הרב. הוספתא לא דבר קצוב הוא ולא דבר מסויים הוא, וכן
 תורת כהנים שהוא ספרא דבי רב, וסיפרי שהוא חומש, ואלה שמות
 וחומש הפקודים, וחומש משנה תורה מדרש והללו נקראים בתלמוד
 ברייתא. יש מהם הלכה ויש מהן שאין הלכה. כיצד כל ברייתא שאין
 חולקין עליה בתלמוד הלכה כמותה כגון זו אדם שהוא בשדה ערום הרי
 זה מכסה עצמו בחבן ובקש וקורא את שמע אבל לא יתפלל עד שיחכסו
 עצמו. זו בודאי הלכה שאין חולקין עליה בתלמוד. ולא עוד אלא שיש
 לה סיוע מן התלמוד. דאמר רב תחליפא בר' אבדימי אמר שמואל הישן
 בכילה ערום מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא את שמע ואוקימנא בכילה
 שאין גבוהה עשרה טפחים דכיון דפחיתא מעשרה דמי כמאן דכריך
 בגוה ומכסי בגוה ושרי ליה למקרי ק"ש כל שכן בשדה דליכא בגדים
 דיחכסי בחבן ובקש ובכל כיוצא בזה ויקרא בזה ויחבטל ממלכות שמים.
 וכל ברייתא שחולקין עליה בתלמוד אין הלכה כמותה. דהא מתניתן
 דיקא מן ברייתא. ואשכחן בכמה דוכתי דזימנין דלית הלכתא כמתני'
 כגון דקאמרי' מתני' יחזירא היא. ומתני' מני בית שמאי היא לאפוקי

מדבית הלל. ומני מחני' ר' עקיבא היא ועקרנין ליה מן הלכתא כגון העושה ציצית אומר ברוך שהחיינו דלאו הלכתא דליכא לדמויי להא דאמרי' העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו והעושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו דהא לא מברכינן שהחיינו אלא על מה דאחי משתא לשתא דאמר רבא כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן מהו לומר זמן כראש השנה וביום הכפורים כיון דמומן לזמן קא אחי אמרי' וכדאמרי' נמי בסוכה אתו לקמיה דרב יהודה אמר אנא אקרא חדתא קאמינא זמן דקרא נמי משתא לשתא קא אחי. אלמא דבר ברור הוא דעל כל דקא אחי מוזמן לזמן הוא דמברכינן שהחיינו. וסוכה ולולב נמי קביע להו זמן הילכך בעי למימר שהחיינו. לאו הלכה היא ההיא ברייתא הילכך ליכא למיקם עלה דברייתא וחוספתא וסיפרא וסיפרי כי הן כאמוראין.

חסלת סדר המשנה.

וזה סדר התלמוד.

כל ר' אלעזר סחם הוא ר' אלעזר בן פרת. כל רב יהודה סחם בגמ' הוא רב יהודה בר יחזקאל. ורב בר זוגו של שמואל. כל מעשה בחסיד אחד או רב יהודה בן תימא או ר' אלעאי או ר' יהודה בן כבא הוא. וכל היכא דאיכא ר' ספרא משום חד דבי רבי רבן גמליאל. וכל היכא דתשכח דאיפלגו רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ריש לקיש ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. בר מתלה דהלכה כריש לקיש. חדא בהחולץ החולץ למעוברת והפילה. וחנייהא ביש נחלין בהחולץ נכסיו על פיו רבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם הבכור. ותליתאה הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו האב (?) (הבן) אינו יכול למכור מפני שהוא ברשות האב בהני תלת הלכתא כריש לקיש. רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני. עולא ורב ולוי אין הלכה כמותן. . . משום דסבירא להו כר' יהודה. שמואל וזעירי ור' יוחנן הלכה כמותן בשבת משום דסבירא להו כר' שמעון. רב ור' חנינא הלכה כרב. רב הונא ורב חסדא הלכה כרב הונא. רב הונא ורב נחמן הלכה כרב נחמן. רב נחמן ורב ששת

הלכה כרב ששת באיסורי וכרב נחמן בדיני. רבה ורב יוסף הלכה כרבה
 בר משרה קטן ומחצה. שרה בחוקת הבתים מאי בעית בהאי ארעא דירי
 היא אמר מינך זבינתא ניהלאי והא שטרא אמר ליה הא שטרא זיפא
 הוא לחש ליה לרבה אמר ליה אין זיפא הוא מיהו שטרא מעליא הוה
 לי ואירכס ואמינא אינקוט שטרא כל דהו אמר רבה מה לי לשקר ורב
 יוסף אמר חספא בעלמא הוא. קטן כיש נוחלין דאיחמר קטן עד מתי
 חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו
 ענין. מחצה בפרק מי שמת ההוא דאמר לרביתוהו נכסי לך ולבריק אמר
 ר' יוסף קנאי פלגא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דכתי' והיו לאהרן
 ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו. רב אחא ורבינא הלכה כרבינא לבר
 מאומצא וביעי' ומוורקי. שלש הלכות הן ושלשהן בגיד הנשה והנהו
 הלכות אינן כרבינא אלא כרב אחא. רב אשי ורב כהנא הלכה כרב
 אשי. והלכתא כמר בר רב אשי בר ממהפך שבועה ומכתב הוראה.
 מהפך שבועה דאמר מר בר רב אשי דאורייתא נמי מהפכין שבועה כגון
 שני בעלי דינן האחד חשוד וחיבו לאותו חשוד שבועה מר בר רב
 אשי אמר הפכין שבועה לאותו חשוד. ומכתב הוראה כגון דאטמין ליה
 לחבריה סהדי בכלתא. בהלין חרין לית הלכתא כוותיה. אביי ורבא הלכתא
 כרבא בר משיחא הלכתא כאביי יע"ל קנ"ם. ו' יאוש שלא מדעת אביי
 אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש. ע' עד זומם אביי אמר למפרע
 הוא נפסל ורבא אמר להבא הוא נפסל. ל' לחי העומד מאליו אביי אמר
 הוי לחי ורבא אמר לא הוי לחי. ק' קדושין שלא נמסרו לביאה אביי
 אמר הוי קדושין ורבא אמר לא הוי קדושין. ג' גלווי דעתא בגימא אביי
 אמר לאו מלהא היא ורבא אמר מילחא היא. מ' משומר אוכל נבלות
 לחאבון דברי הכל כשר לעדות להכעיס אביי אמר פסול ורבא אמר
 כשר והלכתא כוותיה דאביי בהלין שתא. וכל היבא דלא איחמר הילכתא
 לא כמר ולא כמר עבד כמר עבד כמר עבד וכן הלכה. וכל קושיא
 דלא הכריעו או כראשונה או כשניה עשה כוו עשה עשה כוו עשה. כל

שמעתחא הלכתא. כל מדיכא שמעתחא היא. וכל מיתא כרייתא היא. וכל היכא דאיכא חסתיים הלכה ואין לך מה שתחזור בו. כל אמר רחמנא הלכה למשה מסיני. כל אפנויי מפנה יתרים הם במקרא ולא היה צריך לכתבם שאין לך עסק בם ולא כתבו הקב"ה אלא כדי שתלמוד מהם ואין לך תשובה להשיב כלום כי פנוי הוא ללמד ולא להשיב. וכל תיקו דאיסורא לחומרא דממונא לקולא. וכל היכא דאיכא חרי לישני בחדא מילתא באוריתא עברינן לחומרא ברבנן עברינן לקולא. וכל היכא דהשכח חרי קמאי דפליגי על ההיא מילתא כגון אביי ורבא או בתרא או בתראי אחרניי הלכתא כוותיהו. וכל היכא דאיכא רבנן קמאי ורבנן בתראי מאן אינון כגון ודייני דבבל ורבנן בתראי תלמידים שלהם וכיון שהוסיפו על דבריהם של רבנן הלכה כמותן. כל לאפוקי ואם כן לית הלכתא. וכל תיובתא שאין עושין באותה תיובתא דפליגי תיובתא אין הלכה כאותו פלוני אלא כחברו. ותיובתא שבירה היא כמו חכם ששובר דברי חברו. וכל היכא לאו בפירש אחמר אלא מכללא אחמר אותה הלכה שאחה גורס אלא מכללא אחמר דהלכה אחרת שהוא מפרק אחר או מאותו פרק מענין אחר והלכה למעשה היא זו הלכה למעשה עיין שם וחמצא שם אם מביאין אותה ממקום אחר וחתען? וכל היכא דאיכא ולא כלומר ולא כבר נשאנו ונחננו בענין זה במקום פלוני ולא השבנו תשובה בענין זה כבר וכל היכא ואנן אשנויא ניקום ונסמוך כלומר הואיל ונשאנו ונחננו בענין זה בפרק פלוני והשבנו תשובה לחכמים באלו שנוי נסמוך עליהם וכל היכא דאיכא אדרבה תירוץ מלתא היא כלומר שמא כך שמא אינו כך ומפרשין אותה כסברא. וכל היכא דאיכא למה לי צריכא וחזור ואומר וצריכא כלומר הני חרויהו חדא אינון ושויין כחדא דברי אותה צריכא ודברי וצריכא ואין ביניהם קושיא ולא פלוגתא ולא באו שתיהם אלא לפרש ולפסוק פלוגתא דחכמים שהפליגו למעלה שאם היה אומר צריכא ולא היה אומר וצריכא לא היה וודע מה אותה פלוגתא או הלכה נמי והיה בו ספקא גדולה ולכך כתבו

אותן שחיהו כרי שלא חוכל לטעון בהם כלום ולא חהיה לך בהם ספקא
 כלל. וכל היכא דאיכא למה לי כלומר למה חוסיף זו והלא כבר אמרה
 פעם אחרת בפרק פלוני או בפרק זה הואיל ואמרו אותה שם צריך
 היה לומר אותה שאם לא היו חוזרין ואומרי אותה ככאן היה לך ספקא
 טענה גדולה לטעון בה. וכל היכא דאיכא קושיא בחר קושיא ולא
 פסיקא הלכתא חוי הלכתא במקום שיש לו מאלו הקושיות רבוי דברים
 הסתכל יפה ועיין ומאותו רבוי דברים תלמוד קושיא ראשונה והשניה.
 וכל היכא דמסתפקא לן הלכתא ולא ידעת במאי קא משמעני ולא ידעת
 הלכתא כמאן ומאן אמרה חוזר והסתכל למשנת אותה הלכה שהיא
 ספקא לך וממנה תלמוד. וכל היכא דאיכא חסורי מחסרא והכי קתני זה
 שכחוב אחר חסורי מחסרא אמרו חכמים חסר מן המשנה וכן היה
 ראוי למשנה לומר והואיל ולא אמרוהו כמשנה תקנה חכמים בגמרי. וכל
 היכא דאיכא תנא חוספתא היא על המשנה מה שחסר מן המשנה
 חוסיפו אותו חכמים בגמרי מן הכרייתא ובתוספתא זו שהיא חוספת על
 המשנה אינה כתובה בלשון תנו רבנן אלא בלשון תנא אע"פ שכל
 תנו רבנן חוספת היא. וכל כרייתא שאינו בלשון תנו רבנן אלא בלשון
 תנא ממנה אזה למד שחוא מחורת כהנים. וכל היכא דאיכא אמר
 מר ראה לאותה הלכה שכתובה למעלה וחדע טעמה ועוד טעם אחר.
 וכל היכא דאיכא והאמר מר חשובה היחה מאותה כרייתא שהיא חוספת
 תנו רבנן היא. וכל היכא פשיטא לא צריכא כא להוסיף קולא על קולא.
 וכל היכא דאיכא מאי איכא כיניהו אם חכם אחר הוא מה יש בין
 טעם פלוני חכם לטעם שלו ואם שני חכמים הם מה בין טעם פלוני
 חכם לטעם פלוני. וכל היכא דאיכא איבעיא להו אותן חכמים שהפליגו
 באותה הלכה דבר אותה הלכה הוצרך להם והם שאלו זה את זה לעצמן. וכל
 היכא דאיכא חיתי לי כגון קללה היא. וכל היכא דאיכא מי בדלת מי
 בדלת מלעשות מלאכה. וכל היכא דאיכא אמר פלוני משום ר' פלוני רבו
 הוא. וכל היכא דאיכא מהכא שמעתתא היא מיהא כרייתא היא. וכל היכא

דאיכא מתיב קושיא. איתבינה קושיא יחיד ליחיד. מיתכי רבים ליחיד. וכל היכא דאיכא והא איתמר והא תנן והא הניא ורמינהו קושיא היא לפרוכי קא אתי, וכל איריא קושיא היא וכל הויא קושיא כגון והוינן בה והוי בה ר' פלוני. וכל קושיא שבכל תנויי דלא תמצא בה אביי ורבא שמא אביי ורבא תקנום. וכל קושיא דתמצא אביי ורבא ורב אשי ורבינא לפי שכלן ראו זה את זה וברור אחד היו. כל ר' מארץ ישראל כל רב ומר מבבל. ר' יוחנן וריש לקיש היו תחלת אמוראין בארץ ישראל. ואחריהם ר' ושמואל בבבל. ר'... וריש לקיש נהגו שררה בארץ ישראל. רב ושמואל נהגו שררות בנהרדעא וברור אחד היו. ואחריהן רב חסדא ורב הונא. ואחריהן רב נחמן ורב ששת. ואחריהן רבה ורב יוסף. ואחריהן אביי ורבא. ואחריהן רב אשי ורבינא. ר' יוחנן היה ת"ח שנים ור' חייא ש' שנה. רבן יוחנן בן זכאי והלל הזקן ר' עקיבא ק"ב שנים. ר' ור' נתן סוף משנה. רב אשי ורבינא סוף הוראה. גיזא ור' סימונא⁶ סוף סברא. ר' יונתן סוף מעשה. נשלם סדר התלמוד ח"ל.

cf. Wallerstein, Sederim 47 n. 3

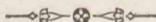
Anhang.

1.

אלו עשרה בני ר' פפא דכולהו מעלו לשכחה חנינא בר פפא. רמי בר פפא. אחא בר פפא. נחמן בר פפא. אדא בר פפא. אבא מר בר פפא. רביש בר פפא. סורחב בר פפא. דרו בר פפא. רפרם בר פפא.

2.

כל מחובי מתיב מברייחא וכל ורמינהו ממשנה וכל מחקיף מותיב חנא.

EINLEITUNG IN DEN TALMUD,
 EIN THEIL DER ABHANDLUNG
 ÜBER MAASSE UND GEWICHTE IM PENTATEUCH UND TALMUD,

VON

JOSEPH BEN-ARJUN.

AUS DEM ARABISCHEN IN'S HEBRÄISCHE ÜBERSETZT,
 ZUM ERSTEN MAL AUS EINER HANDSCHRIFT EDIRT,

NEBST

SEDER TENAIM W'AMORAIM,

NACH EINER HANDSCHRIFT VON NEUEM EDIRT,

ZU EHREN

DES OBERRABBINERS

DR. Z. FRANKEL,

DIRECTORS DES JÜDISCH-THEOLOGISCHEN SEMINARS
 FRÄNKEL'SCHER STIFTUNG ZU Breslau,

ALS JUBELSCHRIFT

ZU SEINEM SIEBZIGSTEN GEBURTSTAGE
 23. TISCHRI 5632 (1871)

HERAUSGEGEBEN

VOM

LEHRERCOLLEGIUM

DES SEMINARS.

BRESLAU.
 DRUCK VON B. L. MONASCH & CO. IN KROTOSCHIN.

Einleitung.

Die eigenartigen und für den Uneingeweihten fremdartig, wie aus einer unbekanntem Welt klingenden, Discussionen in den beiden Talmuden haben in formaler Beziehung auffallende Aehnlichkeit mit parlamentarischen Debatten. Das Grundthema ist legislatorischer oder interpretativer Natur mit Anlehnung an die Schrift, die Tradition oder an Präcedenzfälle. Dabei wird das *Pro* und *Contra* gegenübergestellt, stärkere und schwächere Argumentationen werden vorgebracht, Behauptungen werden aufgestellt, die nicht immer ernst gemeint sind, auch Interpellationen kommen vor, und selbst nicht zur Sache gehörende Impromptü's, gelegentliches Zwischenreden und Anekdoten sind eingestreut. Die talmudischen Discussionen machen den Eindruck, als hätten Stenographen die Lebhaftigkeit bald ruhiger und bald erregter Verhandlungen buchstäblich wiedergegeben. Ganz natürlich. Das talmudische Lehrhaus oder die talmudische Hochschule ging aus dem Synhedrion hervor, für welches innerhalb des Tempelraumes eine eigene Halle, ein parlamentarischer Sitzungssaal eingerichtet war. Im grossen Synhedrion wurde über die Auslegung pentateuchischer Gesetze, Erweiterung oder Einschränkung derselben für neue Bedürfnisse und Lagen, über *causes célèbres*, welche bei den kleinen Tribunalen und Collegien keine Erledigung gefunden hatten, lange und förmlich parlamentarisch debattirt. Nach erfolgter Debatte für und wider wurde votirt und *per majorem* endgültig entschieden. Der Modus beim gerichtlichen Verfahren in

Criminalfällen, wo das Für und Wider reiflich erwogen werden muss, hat unstreitig diese parlamentarische Form der Debatte und der Motivirung geschaffen. Dieselbe Form der Verhandlung im Synhedrion wurde nach der Zerstörung des Tempels und Untergang des Staates ohne Weiteres auf das neuerrichtete allgemeine Lehrhaus übertragen. Charakteristisch dafür ist die Bezeichnung des Lehrhauses als Gerichtshof (בית דין), und diese giebt die rechte Orientirung für die Beurtheilung der neuen Organisation. Die Debatte und das Debattiren wurden nominal und verbal דין genannt, d. h. richten, weil das Verfahren im Gerichts-Tribunal beim Zeugenverhör Debattiren und Votiren die Analogie dazu geboten hatte. Die Gesetze, welche im Lehrhause verhandelt wurden, gleichviel ob civilrechtlicher, eherechtlicher, crimineller oder ritueller Natur, gleichviel auch ob pentateuchische oder durch Tradition überkommene oder neu einzuführende Bestimmungen zu berathen waren, wurden wie vorliegende specielle Criminalfälle durch lebhaftes Erörtern, Motiviren und Abwägen der Anwendbarkeit derselben mit endgültiger Abstimmung über dieselben behandelt. Diese so zu sagen parlamentarische Form der Gesetzgebung und Gesetzesauslegung, zuerst in Jabneh eingeführt, ging auf die in Galiläa entstandenen Lehrhäuser zu Uscha, Schepharam, Sepphoris und Tiberias über. Es hat sich selbst eine Art Geschäftsordnung für den Gang der Debatten und den Modus der Abstimmung ausgebildet, welche nur theilweise erhalten ist, und auch diese zeugt für die Conformität der gerichtlichen Procedur im Tribunal, der legislatorischen Thätigkeit im Synhedrion und der theoretischen Auseinandersetzung im Lehrhause. Denn es kommen darin Bestimmungen aus allen diesen drei sonst verschiedenen Gebieten neben einander und untermischt vor. ¹⁾

¹⁾ Diese Geschäfts- oder Debatten- und Abstimmungsordnung ist erhalten in Tosifta Synhedrin Cap. VII. Manches ist darin

Auch die in Babylonien entstandenen talmudischen Lehrhäuser in Nahardea, Sura, Pumbedita und sonst noch nahmen den in Pa-

dunkel, und einige nicht streng dazu gehörige Momente stören den Zusammenhang, die hier weggelassen sind. Die Lücken sind durch Punkte bezeichnet:

אין דנין שני דינין ביום אחד אפילו נואף ונואפת, אלא דנין אה הראשון ואח"כ דנין אה השני. אין נמנין על שני דברים כאחד, ואין נשאלין על ב' שאלות כאחד, אלא נמנין על הראשון ואח"כ נמנין על השני, ונשאלין על הראשון ואח"כ נשאלין על השני. אין דנין אלא במקום גדול, ואין נמנין אלא במקום שמועה. אחד אומר משום שמועה וכלם אומרים לא שמענו, על זה מנין עומד. אחד אומר אחד מתיר, אחד מטמא ואחד מטהר וכלם אומרים לא שמענו (על זה) מנין עומד. אחד אומר משום שנים, ושנים אומרים משום אחד, יפה כח האחד האומר משום שנים מכה שנים האומרים משום אחד (ואפילו) עשרה אומרים משום אחד כלן אחד. ובטהרות ובטומאות האב ובנו הרב והלמדו שניהם נמנין שנים, כדיני ממונות וכדיני נפשות אב ובנו הרב והלמדו שניהן נמנין אחד כדיני ממונות מתחילין מן הגדול (וכדיני נפשות מתחילין מן הצד) מפני מה כדיני נפשות מתחילין מן הצד? שלא יהא סומך על דברי רבו. כדיני נפשות פוחחין לזכות ואין פוחחין לחובה אין מוסיפין על הדין בתחילה, ר' יהודה אומר מוסיפין על הדין בתחילה. היו שנים אחד אומר ואחד מתיר, אחד מטמא ואחד מטהר, האוסר והמטמא עליו להביא ראיה. ויש אומרים אף המוקל. אין נוקקין לדין אלא במקום שיש מכריעין, ואין מושיבין (1). משיבין) את האדם אלא כמדותיו (במדותיו). נסתלק הדין אין רשאי להשיב. כיצד אין מוסיפין על הדין בתחילה? נגמר דברו אין רשאי להשיב, נתן לו חבירו רשות רשאי להשיב. נסתלק העקר נעשה טפלה עקר. לא ישיב אז חבירו יותר מג' תשובות כדי שלא חטוף דעתו. אחד דן כנגד שנים, ושנים דנין כנגד אחד, ב' דנין כנגד ג' וג' דנין כנגד ב', אבל לא ג' כנגד ג' ולא מהן ולמעלה, כדי שלא תהא בית דין מעורב. כדיני ממונות אומרים נודקק הדין, כדיני נפשות אין אומרים נודקק הדין, והגדול שבדיינין אומר נודקק הדין. אין שואלין מעומד ואין משיבין מעומד לא מגבוה ולא מרחוק ולא מאחורי הוקנים. אין שואלין אלא בענין ואין מושיבין (מושיבין) אלא במדע (?) ולא ישאל השואל בענין יתיר מג' הלכות. אחד שואל ואחד אומר שלא לשואל, נוקקין לשואל. והשואל מעשה צריך שיאמר מעשה אני שואל . . .

lästina eingebürgerten discursiven oder parlamentarischen Modus hinüber. Auch für diese ist ihre Benennung charakteristisch; *Metibta* (מתיבתא) hiessen sie, *conessus*, von dem Umstande, dass die Mitglieder gewissermassen zu gemeinsamen Sitzungen zusammenkamen. Hier wurde der überkommene Lehrstoff aufbewahrt, tradirt und erweitert. Aus den lebendigen parlamentarischen Verhandlungen über praktische und theoretische Fragen ging der Talmud hervor oder ist der stenographische Abdruck derselben. Darum bietet er dem ersten Blick einen so chaotischen Charakter dar.

Allein nur uns, den Späterlebenden, erscheinen die talmudischen Diskussionen wie ein Labyrinth ohne Ausgang. Die Epigonen fanden sich leicht darin zurecht. Wie die mischnaitischen Mitglieder des Lehrhauses, so werden ohne Zweifel auch die Theilnehmer der *Metibta* einen Schlüssel für die endgültige Entscheidung gehabt haben, um das Gültige von dem Problematischen oder bloss discursiv Hingeworfenen zu unterscheiden. Es werden ausdrücklich Themata bezeichnet, welche normgültig für die Praxis geworden, und andere wiederum, welche *in dubio* geblieben sind (Synhedr. p. 6, a). In der That, die Auslegung und Anwendbarkeit des tradirten Lehrstoffes der Mischnah für vorkommende Bedürfnisse in den amoräischen und auch noch in den gaonäischen Lehrhäusern hatte zumeist einen praktischen Zweck für das jüdische Gemeinwesen in Babylonien, das mindestens eine Million Glieder zählte, nach den verschiedenen Lebenssphären. Die jüdischen Behörden mussten also in jedem Augen-

ענין ושאינו ענין נוקקין לענין, מעשה ושאינו מעשה נוקקין למעשה. הלכה ומדרש נוקקין להלכה, מדרש ואגדה נוקקין למדרש, מדרש וקל וחומר נוקקין לקל וחומר, קל וחומר וגזירה שוה נוקקין לקיו. חכם ותלמיד נוקקין לחכם, תלמיד ועם הארץ נוקקין לתלמיד. היו שניהם חכמים ושניהם תלמידים ושניהם עמי הארץ, שהי הלכות ושתי שאלות. . . ושני מעשים הרשוח כיד המחורגמן.

blicke im Stande sein, praktische Fragen aus den gegebenen Discussionen zu entscheiden. Dieser normirende Modus für die Praxis wurde in den Lehrhäusern von Mund zu Mund tradirt und ist zum Theil auch im Talmud angegeben. In der nachtalmudischen Zeit wurde bei vielen Themata, denen eine lange, verwirrende Discussion vorangeht, die Formel hinzugefügt: **הלכה כה**, »die Entscheidung für die Praxis lautet so und so«. Oefter fällt diese Entscheidung in überraschender Weise gegen den Gang der discursiven Verhandlung aus, ein Beweis, dass die Praxis nicht immer mit der Theorie Schritt hielt, sondern die Bedürfnisse berücksichtige.

Diese normgebenden, endgültigen Entscheidungen (**הלכה, הלכה כה**) wurden gegen Ende des neunten Jahrhunderts der Ueberlieferung gemäss schriftlich aufgezeichnet. Die Schrift, in welche sie niedergelegt sind, führt bekanntlich den Titel **סדר תנאים ואמוראים**, die Reihenfolge der Tanaïten und Amoräer; der Verf. derselben war wahrscheinlich eines der gaonäischen Schulhäupter von Sura, Nachschon ben Zadok (fungirte 882—889). Das war die erste Hodegetik zum Talmud, der Ariadnefaden, um sich in dem Labyrinth der Discussionen zurecht zu finden. Die Form dieser hodegetischen Einleitung in den Talmud für den praktischen Zweck war für analoge Schriften in späterer Zeit maassgebend. Das **Seder Tanaïm** besteht nämlich aus zwei Partien, einer diadochisch-chronologischen und einer halachisch-decisiven, und die erste steht an der Spitze. Diese Form ist nicht zufällig, sondern weist auf die Entstehungszeit hin.

Ganz in der Nähe der gaonäischen Hochschulen wohnten Karrier, welche die Gesetzestradiation leugneten und dem Talmud keinerlei Autorität einräumten. Im ersten Viertel des neunten Jahrhunderts scheinen sie in Babylonien (Irak) so bedeutend gewesen zu sein, dass sie beinahe einen Anhänger ihrer Partei zur höchsten Würde, zum Exilarchat, gebracht hätten. Auf diese scheint der Verf.

des *Seder Olam* bei Zusammenstellung desselben Rücksicht genommen zu haben. Indem er die Normen für die Praxis innerhalb der talmudischen Discussionen feststellen wollte, musste er dem Talmud überhaupt gegenüber den Antitalmudisten Autorität vindiciren und nachweisen, dass es thatsächlich eine mündliche Ueberlieferung von Geschlecht zu Geschlecht, von Mose an bis zur Redaction der *Mischnah* und noch weiter gegeben hat. Zu diesem Zwecke schickte er eine Traditionskette voran und reihte Glied an Glied von Mose, »der die Thora auf Sinai« empfangen bis auf Hillel II. durch die Geschlechter der Alten nach Josua, der Propheten, der Sopherim, der sogenannten Paare bis zu den Tanaiten und ihren Epigonen. Eben so hat Simon Kahira, der das talmudische Compendium *Halachoth gedoloth* zusammenstellte, im Gegensatz gegen die Karäer im Eingange die Traditionskette aneinandergereiht. Noch ein anderer Umstand bewog den Verf. des *Seder Olam* das Chronologische hineinzuziehen. Er wollte die Norm für die Praxis überliefern. Nun galt es in den gaonäischen »Sitzungen«, um in dem Gewirre der Meinungen im Talmud festen Boden zu haben, dass die Ansichten der später lebenden amoräischen Autoritäten maassgebend sind. Zu diesem Zwecke musste der Verf. chronologisch feststellen, welche Amoräer früher und welche später gelebt haben. Da ihm die Functionsdauer der amoräischen Schulhäupter bekannt waren, so hat er deren Diadoche mit vieler Sorgfalt fixirt, in welchem Jahre das eine auf das andere im Amte nachfolgte. Diesem Umstande verdanken wir die genaue Chronologie der amoräischen Geschichtsepoche. In so fern ist die diadochisch-chronologische Partie im *Seder Olam* nicht ein Parergon neben der decisiven, sondern dient dieser als Unterlage.

Noch ist unsere Kenntniss der gaonäischen Epoche nicht so vollständig, um zu wissen, ob nicht der eine oder andere der Gaonen vom neunten bis zum elften Jahrhundert ebenfalls eine talmudische Hodegetik oder Isagogik ausgearbeitet hat. So weit

unsere Kunde reicht, hat einer der letzten suranischen Gaonen, der philosophisch gebildete Samuel ben Chofni eine Einleitung in den Talmud (מבוא) im elften Jahrhundert verfasst. Wir kennen daraus zwar nur einige Notizen, aber daraus erkennen wir, dass sie die chronologische Partie ebenfalls enthalten hat. Der staatsmännische spanische Rabbiner, der Fürst Samuel Nagid Ibn Nagdela (oder Nagrela) schrieb im selben Jahrhunderte eine Einleitung in den Talmud, welche ebenfalls beide Partien umfasst hat, wovon jedoch der chronologische Theil untergegangen ist. Maimuni's Einleitung in die Mischnah (unter dem arabischen Titel אלטראג, die Leuchte) ist im Grunde nichts anderes als eine Hodegetik; sie ist aber systematischer ausgearbeitet, weil dieser Rabbiner-Philosoph in Alles, auch in das Chaotische, Licht und Zusammenhang zu bringen wusste.

Nicht lange vor Maimuni's Ableben schrieb ein philosophisch gebildeter Schriftsteller in Afrika eine Einleitung in den Talmud, die hier eben zum erstenmal edirt wird. Auch sie enthält beide Partien, bietet aber mehr Interesse durch ihren Verf. und die Zeit, in der sie geschrieben wurde, als durch ihren Inhalt. Denn ausser der allerdings nicht unwichtigen Notiz über Samuel ben Chofni und seine isagogische Schrift enthält sie nichts, was nicht schon anderweitig bekannt wäre. Aber da der Verf. einen klangvollen Namen in der jüdischen Literaturgeschichte hat, so verdient seine Einleitung die Veröffentlichung. Doch ehe auf die Ermittlung des Verf. und seiner Zeitsituation eingegangen wird, muss der Ursprung der Handschrift, der diese Edition entnommen ist, nachgewiesen werden.

Sie ist aus einem Codex der Pariser Bibliothek, (die, je nach der politischen Wandlung, Bibliothèque royale, nationale, impériale und jetzt wieder nationale heisst). In dem gedruckten Catalog der hebr. und arab. Ms. dieser Bibliothek ist das Original unter Nr. 765, 8, fol. 196 rubricirt. Aus demselben nahm David Sinzheim, der

Präsident der jüdisch-französischen Notabeln-Versammlung und des Synhedrin unter Napoleon und der erste *Grand-Rabbin du consistoire*, eine Copie, von welcher wiederum Herr R a p h. K i r c h h e i m in Frankfurt a. M. mit gewohnter Gefälligkeit eine Abschrift zum Behufe unserer Edition gemacht hat. Herr B. G o l d b e r g, der fleissige und accurate Copist und Editor vieler Handschriften, hat ebenfalls eine Copie aus demselben Original für Hr. R e i f m a n n in Savichost (Russland) angefertigt, der sie uns ebenfalls in zuvorkommender Weise zur Disposition gestellt hat, beide Copien liegen unserer Edition zu Grunde¹⁾.

In dem Original ist der Name des Verf. nicht kenntlich gegeben; er lautet: אב"ר החכם ר' יוסף בן ר' יעקב הדיין ברצלונ'י. Im Catalog zum genannten Codex dagegen wird die Schrift einer berühmten Persönlichkeit vindicirt: „כבוד התלמוד, introduction au Talmud par R' Joseph (fils de Jehuda, fils de Joseph) fils de R' Jacob (Ibn Aqnin) juge de Barcelone.“ Diese nähere Bezeichnung des Verf. im Cataloge stammt wahrscheinlich vom verstorbenen Akademiker Sal. Munk. Zur Begründung der Angabe ist dabei auf Gherondi's bibliographisches Lexicon verwiesen: „voyez Gherondi.“ Der Werth dieser Einleitung in den Talmud würde allerdings steigen, wenn die Autorschaft des Joseph Ibn-Aknin unzweifelhaft festgestellt werden kann; daher muss dieser Punkt sorgfältig untersucht werden.

¹⁾ Eine Vergleichung der Copien mit dem Original war bei den gegenwärtigen politischen Verhältnissen unmöglich und ist auch überflüssig, da beide Copisten zuverlässig sind. Indess enthält die Sinzheimische Copie manche Lücken und manche Zusätze. Die Ersteren sind hier aus der Goldberg'schen Copie durch Klammern [] ergänzt, und die letztern sind schon in der Copie durch Klammerzeichen () kenntlich. — Den Herren Kirchheim und Reifmann so wie Herrn Rabbiner Dr. Gross in Gr. Strehlitz sei hier für ihre Gefälligkeit der Zoll des Dankes gebracht.

Die Basis dafür bildet allerdings das Zeugniß im genannten Lexicon. Hier (חולדות גדולי ישראל) p. 171, Nr. 68) bemerkt Chananel Nepi; er habe eine Handschrift gesehen, enthaltend Einleitung in den Talmud aus dem Arabischen in's Hebräische übersetzt, von Joseph etc. mit der Reihe seiner Ahnen. ר' יוסף בר' יהודה בר' יוסף בר' דרבנא יעקב הדיין ספרדי ברגלונ'י חבר מאמר על עקרים הצריכים לידיעת התלמוד וכדבר על יחוס החכמים וכללים לענין הלכתא. ראיתיו כחב יד והמעתיק כחב שהוכא הספר הנ"ל ללשון עברי מלשון ערבי. Allein durch dieses Zeugniß ist der Familienname Aknin oder Ibn-Aknin noch nicht constatirt; wir müssen ein zweites Zeugniß hinzunehmen. Der verstorbene Prof. S. D. Luzzatto sah in Triest eine Handschrift: „Einleitung in den Talmud“ von demselben Verf. mit der Ahnenreihe: Sohn Juda's, S. Josephs, S. Jacobs Barg'eloni. Diese Hdschr. war aber umfassender, sie führt den Titel: Abhandlung über die Maasse (מאמר על המדות); aber vorangeschickt sind 12 Kapitel talmudische Einleitung, vollständig entsprechend unserer Edition. Zum Schlusse sind 6 Abschnitte über Maasse, Gewichte und Münzen (s. Literatur-Blatt zum Israeliten des 19. Jhrh. Nr. 32, S. 138 und Note 3). Daraus ergiebt sich, dass die Einleitung Josephs nur einen Theil der Schrift über die Maasse etc. im Talmud bildete. Eine arabische Abhandlung über die Maasse etc. findet sich in der Bodleiana (Cod. Poc. Nr. 186), welche geradezu die Autorschaft des Joseph Ibn-Aknin angiebt. כשם ה' אל עולם מקאלה לר' יוסף בן עקנין פי מעארפה כמיה אלמקאדיר אלמדכורה פי תורה שככתב ותורה שנעל פה (Abhandlung über die Kenntniß der Quantität der Maasse, erwähnt in Pentateuch und der Tradition (Talmud). Diese Hschr. enthält aber nur den metrologischen Theil, die Isagoge fehlt. (S. Neubauer in Frankel-Graetz Monatsschrift Jg. 1870 S. 448). Wir haben also zwei Stützpunkte; 1) dass der Verf. der Abhandl. über die Maasse und über Einleit. in den T. Joseph Ibn-Aknin war, und 2) dass diese doppelte Abhandl. ursprünglich arabisch war.

Noch entschiedener ist die Autorschaft unserer Edition von Joseph Ibn-Aknin durch eine andere bodleianische Hschr. erwiesen. In dieser Bibliothek befindet sich nämlich ein Codex (Hunt Nr. 418), eine Abhandlung über die Medicin der Seelen (טב אלנפוס). Der Verf. wird an der Spitze genannt: יוסף בן יהודה בן יוסף בריה' יעקב ספרדי אלברגלוני (Uri Catol. bibl. bodl. Msc. hebr. Cod. 341. p. 62, Munk Archives Israelites Jg. 1871, p. 327, Ersch u. Gruber, Encycl. II. T. 31. S. 49. Neubauer a. a. O. S. 350 fg.). Diese Schrift wird von mehreren jüdischen Autoren unter dem Titel כרפא הנפשות Joseph Ibn-Aknin beigelegt. Da nun die Namenreihe des Verf. der talmudischen Einl. denen des Verf. der „Medicin der Seelen“ vollständig entspricht, und die letzte Schrift noch den Zusatz Ibn-Aknin hat, so bleibt kein Zweifel darüber, dass auch jene denselben J. Ibn-Aknin zum Autor hat. Es kann noch hinzugefügt werden, dass der Verf. des טב אלנפוס auch einen Comment. zu Canticum geschrieben hat; er citirt darin öfter die erstere Abhandl. Auch dieser Comment. wird von mehreren Autoren Joseph Ibn-Aknin zugeschrieben (ר' יוסף אבן עקינין; Neubauer das. S. 349). Es steht also fest, dass von Joseph Ibn-Aknin drei Abhandlungen vorhanden sind: טב אלנפוס, Comment. zum H.L. und מאמר על המדות. Das letztere enthält מבוא התלמוד, eben unsere Edition.

Dass dieser Joseph b. Jehuda Ibn-Aknin verschieden ist von jenem Joseph b. Jehuda Ibn-Schamun Almaghrebî, dem berühmten Jünger Maimuni's, hat Munk (a. a. O.) und noch evidentere Neubauer (a. a. O.) nachgewiesen. Man kann den Beweis von der Verschiedenheit beider noch durch unsere isagogische Abhandlung erhärten; denn der Verf. beruft sich darin durchaus nicht auf Maimuni's Einleitung zur Mischnah, nennt ihn überhaupt nicht darin, was er unfehlbar gethan haben würde, wäre er dessen Lieblingsjünger gewesen, der stets nur das Echo seines Meisters bildete. Doch diese Untersuchung gehört nicht hierher, auch nicht die Auf-

zählung der Schriften, welche Joseph Ibn-Aknin noch verfasst hat, die er in *Medicin der Seelen* und im *Cautic.-Comment.* citirt. Man vergl. darüber Ersch und Gruber a. a. O. Es geht daraus hervor, dass J. Ibn Aknin ein fruchtbarer Schriftsteller war, wenn man auch diejenigen Schriften abzieht, welche dem Maimunijünger Joseph ben Jehuda Almaghrebi gehören.

Wichtiger ist zu constatiren, dass diese Einleitung in den *Talmud*, so wie die damit zusammenhängende Abhandlung über die *Maasse* vom Verf. in arabischer Sprache geschrieben war, wie er denn auch seine übrigen Schriften in dieser Sprache ausgearbeitet hat. —

Der Uebersetzer soll, nach Luzzatto's Angabe, *Abraham Jeruschalmi* gewesen sein, von dem sonst nichts bekannt ist. Noch wichtiger ist es, sich zu vergegenwärtigen, unter welchen traurigen Verhältnissen Joseph Ibn-Aknin diese Schrift wie alle übrigen verfasst hat. Denn dass dieser Joseph Ibn-Aknin in Nordafrika im Reiche von Fez und Marokko gelebt hat und nicht nach Aegypten und Syrien ausgewandert ist (das that sein Doppelgänger), steht durch Neubauer's Untersuchung unerschütterlich fest. Von diesem Ausgangspunkte aus kann man sich seine Zeit und seine Situation lebhaft vorstellen.

Gleichzeitig mit dem Judengemetzel des zweiten Kreuzzuges hat der Stifter der Almohadensecte in Afrika und Südspanien, Abdumumen, Fürst der Gläubigen, eine grausige Verfolgung über die Juden verhängt, wofern sie nicht den Islam bekennen wollten. Diese Verfolgung erzeugte viele Scheinmohammedaner unter den Juden dieser Länder, weil von ihnen nur verlangt wurde, mit den Lippen das mohammedanische Bekenntniss von der Einheit Gottes und von Mohammeds Prophetenwürde auszusprechen. In ihrer Intimität, in den Häusern, Synagogen und Schulen warfen diese Scheinmohammedaner die Maske ab, wie später die jüdisch-marranischen Zwangstäuflinge in Spanien, und waren dem Judenthume nur um so anhänglicher.

Abdulmumen's zweiter Nachfolger Jakub Almansor nahm diese Maske nicht so gleichgültig hin. »Wäre ich sicher, sprach er, dass die Juden aufrichtige Muselmänner geworden sind, würde ich ihnen gestatten, sich mit den Muhammedanern durch Ehen zu vermischen, wäre ich andererseits sicher, dass sie Ungläubige geblieben sind, so würde ich die Männer der Schärfe des Schwertes überliefern, ihre Kinder zu Sklaven machen und ihre Güter confisciren. Allein ich bin schwankend.« Darum erliess Jakub Almansor gegen Ende seiner Regierung ein Decret, dass die Juden Afrika's, wohlverstanden die sich zum Scheine zum Islam bekannten, eine sie auszeichnende und schändende Kleidung tragen sollten: schwarze Gewänder mit langen Aermeln, welche bis zu den Füßen reichten, schwarze Schleier vor dem Gesichte vom groben Zeuge und einen entstellenden Turban (Abdulwachid Al-Temimi, bei Munk, Notice sur Joseph b. Jehuda p. 40 fg.). Da nun Almansor 1199 starb, so ist diese Kleiderordnung den Juden erst im letzten Jahrzehnd des zwölften Jahrhunderts aufgezungen worden. In dieser Zeit schrieb Joseph Ibn Aknin seine Medicin der Seelen und seinen Commentar zu Canticum. In beiden Schriften spricht er von den Leiden seiner Stammes- und Glaubensgenossen nicht wie ein Ohrenzeuge, sondern wie ein Leidensgenosse. Er spricht deutlich genug von der entstellenden Tracht. »Was die Veränderung unserer Kleider betrifft, so hat uns Gott damit schon im Pentateuch mit den Versen bedroht: »Du wirst zum Gespötte und zum Hohne aller Völker sein.« Die schwarze Tracht ist die der Trauernden, und die langen Aermel sollen uns dem schwachen weiblichen Geschlechte gleichstellen. Was die Kopfbedeckung betrifft, so soll sie uns ebenfalls der Schmach und dem Spotte preisgeben.« (Auszug aus dem *טוב אלפוס*, Neubauer a. a. O. S. 353). Vor der Verfolgung unter den Almohaden, besonders unter Almansor im Allgemeinen spricht derselbe Verf.: »Schon hat Gott in Folge unserer Sünden in dieser Zeit einen König über uns gesetzt, welcher

über uns Leiden erneuert hat gleich denen, welche Haman über uns gebracht hat* (das. S. 354: *בזמן הזה בעונותינו וקד העמיד עלינו הקב"ה בזמן הזה בעונותינו: וקד העמיד עלינו הקב"ה בזמן הזה בעונותינו*). Endlich bemerkte er, dass in der leidensreichen Geschichte Israel's keine Verfolgung vorgekommen ist, welche grösser gewesen wäre, als die »in unserer Zeit« (das. S. 356). Zu Canticum bemerkte er zu V. 7, 14: »In den Worten *לך צפנתי* liegt eine Anspielung auf die Zeiten der Verfolgung (*דורות השמר*), in welchen wir die Gesetze der Thora befolgen unter dem Drohen des Schwertes, und besonders (ist es eine Anspielung) auf unsere gegenwärtige Verfolgung (Gott möge sie abwenden, *המקום יבטלו*). Wir können uns trotz derselben mit der Thora beschäftigen. Und der Beweis für unsere Behauptung (dass Gott Israel nicht untergehen lässt) ist das Auftreten des grossen Weisen *Mose b. Maimun* in Fez, welcher verfasst hat den Commentar zur Mischnah, das *Mischneh-Thora*, das Buch der Gesetze und den Führer des Irrenden« (citirt von *Munk Archives Israel*. a. a. S. 327). *Maimuni's* philosophisches Buch *מורה נבוכים* erschien 1190. Folglich schrieb *Joseph Ibn-Aknin* den Commentar zu Canticum nach dieser Zeit, zwischen 1190 und 1199. In demselben bemerkte er auch, dass *Maimuni's* Codex *רוויה* ihm erst in die Hände kam, als er bereits seine Medicin der Seelen (und andere Schriften) verfasst hatte (*Ersch und Gruber* a. a. O. S. 55 und *Neubauer* das. S. 398). Da *Ibn-Aknin* nun in der »Einleitung zum Talmud« kein Wort von *Maimuni* und dessen Commentar zur Mischnah spricht, so scheint er bei Abfassung derselben ihn noch nicht gekannt, und sie früher als seinen Comment. zu Cant. geschrieben zu haben. Beachtenswerth sind nun jedenfalls die Seelenenergie, die Zähigkeit und der Enthusiasmus für das Judenthum dieses Schriftstellers. Inmitten grausiger Leiden, das Schwert über dem Haupte fühlend, schrieb er mit der Maske des Islam Werke über Religionsphilosophie, Bibelexegese und Talmud. Erstaunlich

ist auch die Erscheinung, auf welche schon Munk (Notice etc. p. 46 fg.) aufmerksam gemacht hat, dass die jüdischen Scheinmohammedaner im Königreich Fez und Marokko nicht bloss das Judenthum gewissenhaft befolgten, sondern auch Lehrhäuser unterhielten und das Talmudstudium pflegten, ganz wie in ruhigen Zeiten. Denn Ibn-Aknin's *כבוא התלמוד* ist offenbar für Talmudbessene geschrieben worden.

Zu den Einzelheiten in diesem *כבוא* liessen sich manche Bemerkungen machen; allein da sie sich dem kundigen Leser von selbst aufdrängen, so wäre es überflüssig und anmassend, ihn erst darauf aufmerksam zu machen. Nur drei Punkte seien hier hervorgehoben. P. 1 kommt eine auffallende Angabe vor: 'יש אומרים ר' נתן או רבה תוספאה. Auf den ersten Blick möchte man diesen Passus für einen Schreibfehler halten. Indessen hat auch Abraham Zacuto (Juchasin im Buchstaben 'ר der Amoräer) dieselbe auffallende Tradition: רבה תוספאה.. והוא סוף האמוראים ואמרו שקורין אותו. So in den alten Edd. In der von Philippovski veranstalteten Ed. (יחסין השלם) b. p. 184 a) lautet sie noch anders: יש אומרים גם כן. — P. 2 Z. 19 ist angegeben: אבה דשמואל הוא רבה בר אבהו. Diese Stelle citirt Zacuto aus unserem Buche und widerlegt sie (das. b): ומצאתי בספר ר' יהודה בר' יוסף אלברגלוני כי הוא (רבה בר אבהו) אבה ומצאתי בספר ר' יוסף בר' יוסף אלברגלוני כי הוא (רבה בר אבהו) ואין זה אמת. Offenbar ist der Name des Verf. versetzt statt ר' יהודה בר' יוסף, eben der Name unseres Verf. — P. 18 fg. ist die eben bemerkte interessante Notiz, dass der Gaon Samuel b. Chofni eine Einleit. in den Talmud verfasst habe. Diese Notiz steht nicht vereinzelt. Auch Isaak b. Abba Mari, Verf. des *עמוד סופרים* citirt diese Einl. (s. v. *מלוה על פה* ed. Venez. p. 67 d. אלפס סמיך. על ר' שמואל בן חופני בספר המבוי הלכתא כדמון בשתי מקומות. Reifmann hatte das Richtige getroffen (Biograph. des Serachja p. 67), dass *מבוי* in *כבוא* emendirt werden müsse; aber

wenn er das, auch den Namen für corrupt hält, statt שׁוואל דהגניר, so belehrt uns unsere Stelle, dass Samuel b. Chofni thatsächlich auch eine talmudische Isagoge geschrieben hat, und zwar ersehen wir daraus, dass sie Chronologisches, und aus dem Citat bei Isaak im Ittur, dass sie Halachisches enthielt.

Zu dieser Einleitung in den Talmud von Ibn-Akniu folgt hier als Beigabe eine neue Ausgabe der embryonischen Isagoge des Seder Tanaim w' Amoraim. Da diese zum ersten Male von Professor Luzzatto abgedruckte grundlegende Pièce (im Kerem Chemed B. IV p. 184—200) selten geworden ist und der Text durch die dazwischen geschobene Varianten das aufmerksame Lesen erschwert und ausserdem fehlerhaft ist, so dürfte den Fachmännern eine neue Ausgabe aus einer Handschrift nicht unwillkommen sein. Die Handschr. ist im Besitze des Herrn Horace Günzburg in Paris, der eine reiche Manuscriptensammlung anlegt, und Herr Rabbiner Dr. Gross hat davon eine treue Copie genommen und sie für den Wiederabdruck mit grosser Gefälligkeit zur Disposition gestellt. Diese Handschrift enthält viel bessere Lesarten, als die Luzattische Edition, der sie bekanntlich aus einem einzigen Ms., ferner aus Machzor Vitry und aus einem Stücke bei Asulaï zusammengetragen hat. Die Günzburgische Handschr. stimmt in einzelnen Punkten mit einer Handschr. des Seder Tanaim vom Jahre 1301 überein, im Besitze des Herrn S. J. Halberstamm in Bielitz, wie sich aus Auszügen ergibt, welche dieser Kenner der jüdischen Literatur brieflich mitgetheilt hat. Auch unser Text ist nicht frei von Fehlern, aber durch Vergleichung mehrerer Texte dürften sich die richtigen Lesarten dieser aus der gaonäischen Zeit stammenden Chronologie zuverlässiger fixiren lassen. Es sei hier z. B. auf einen wichtigen Passus darin aufmerksam gemacht. Die Luzattische Ed. hat (p. 185) eine ganz unverständliche L.A.: ״ור' ירמיה בנו של ר' וטרם (ועירא) בן ט' אבל לר' ״ נשיאים

L.A. des Ms. Vitry ist nicht verständlicher: **בן ט' אבות לו נשיאים**. Der verstorbene Rabbiner S. J. Rapoport hat zwar richtig errathen, dass gelesen werden müsse: **ר' ירמיה אמר ר'** (Kerem Chemed a. a. O. p. 208); aber er hat doch den Sinn nicht richtig aufgefasst und dem Texte Gewalt angethan. Unser Text hat (p. 27) die L.A. **אמר ר' ירמיה בנו של ועירא בן השעה אבות לשבעה נשיאים**. Diese L.A. lässt schon einen besseren Sinn ahnen. Die Halberstammische Handschr. hat eine ähnliche L.A.: **אמר ר' ירמיה בנו של ר' ועירא**: **בן ט' אבות לו נשיאים** (לעשרה) נשיאים. Liest man **בן ט' אבות לו נשיאים**, so ist der Sinn klar. Zehn Patriarchen aus dem Hause Hillel's werden aufgezählt, von denen neun von Vater auf Sohn auf einander folgten, nur Hillel, der erste **נשיא**, hatte nicht einen Patriarchen zum Vater, also von 10 **נשיאים** hatten nur 9 patriarchische Väter. Es ist eine mnemonische Tradition von R. Jirmia, dem Sohne R. Seira's. Es müssen also bis dahin 10 Patriarchen aus dem Hause Hillel's aufgezählt sein. Daraus liesse sich auch die L.A. in Betreff derselben, über welche im Texte eine grosse Verwirrung herrscht, ermitteln. — Die chronologischen Zahlen sind in unserem Texte meistens richtiger erhalten, als in Luzzatto's Quellen; so z. B. dass die Tempelzerstörung im Jahre 379 der Seleuciden-Aera stattgefunden hat, d. h. im christlichen Jahre 68, wie weiter unten p. 29. So zählten die älteren jüdischen Chronologen, und auch die Syrer, statt 70. Für die Textkritik des **Seder Tanaim** bietet unsere Ausgabe reiche Ausbeute, wenn gleich auch sie fehler- und lückenhaft ist, und es ist zu erwarten, dass Forscher dadurch Gelegenheit nehmen werden, die dunkel gebliebenen Punkte in helles Licht zu setzen.

G.

